

လမ်းညွှန်ကျဲ (၃)

တက်ထူးနှုတ်ဖိသည့်ခဲလက်ဆူကွဲဒီးမလိနုတ်တက်

Getting All Children In School and Learning

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်အဘၣ် (၃) အံၤကမၤစၢၤနၤဒီးနပှၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်ဒ်သိးနကနၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်လၢအတြီၤမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်ဟဲဆူကိးဒီးနကမၤဘၣ်လိာ်က့ၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲလၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤအိၣ်ကွဲးအသးလၢအဂ့ၢ်အကျိၤတဆိဘၣ်တဆိ, ပၣ်ဃုာ်စ့ၢ်ကိးဒီးကျဲလၢတၢ်ကထုးန့ၣ်က့ၤဖိသၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွဲးအီၤလၢကိၣ်ခိဖျိမိၢ်လုာ်ပၢၢ်လၢအထူသန့ဒီးကျဲသန့အံၤတၢ်စူးကါအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနမၤလိတၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤဝံၤအခါနုးသ့ၣ်ညါက့ၤသရၣ်သမၤသ့ၣ်တဖၣ်, ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်, ပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတဝါအပူၤဒီးကိၣ်ဖိတဖၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်မနုၤလၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နကသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢအတထီၣ်ကိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဖဲလဲၣ်, ဘၣ်မနုၤအဃိအဝဲသ့ၣ်တဟဲထီၣ်ကိၣ်လဲၣ်ဒီးဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကဟဲထီၣ်ကိၣ်အဂီၢ်တၢ်ကဘၣ်စူးကါကျဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၃.၁	မတၤလၢအတမၤလိတၢ်န့ၣ်လဲၣ်.	၃
	တၢ်ဃုာ်ထံၣ်န့ၣ်တၢ်တံာ်တံာ်တဖၣ်လၢ Inclusive Learning အဂီၢ်	၃
	တၢ်မၤကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသးလၢ Inclusive Learning အဂီၢ်	၁၃
၃.၂	တၢ်ဃုာ်ထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအဃိတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်	၁၆
	ကိၣ် - ပှၤတဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ	၁၆
	ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ	၁၉
	တၢ်ဃုာ်ထံၣ်န့ၣ်လၢဘၣ်မနုၤအဃိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲဆူကိးအဂ့ၢ်	၂၃
၃.၃	တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအထုးန့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိၣ်	၃၄
	တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ	၃၄
	တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂီၢ်	၃၇
၃.၄	ပမၤလိတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.	၄၉

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဖုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢ inclusion အဂီၢ်

နမ့ၢ်မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤဒီးနသကိးတဖၣ်န့ၣ်နီၤဖးလီၤနသးခံကရူၢ်တုၤလွံၢ်ကရူၢ်တက့ၢ်.နမ့ၢ်အိၣ်ထဲတဂၤဒီးတခါနမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤထဲတဂၤသ့န့ၣ်လီၤ.

- ◆ အဆိကတၢ်ပုၤကိးဂၤဒဲးကဆိကမိၣ်သကိးကစုၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိစီတံးအံၤတဟဲလၢၤကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယၢ်ဖျါကိၣ်မ့ၢ်ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤတခါပုၤကိးဂၤဒဲးကွဲးလီၤလၢအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤဘၣ်ယးစီတံးတဟဲလၢၤကိၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကြးယံာ်ဒၣ်ထဲ (၅) မံးနံးဒီးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကွၢ်ဖိသၢ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်အယၢၤဝးတရံးခဲလၢၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်, အဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးအပူၤတဝါအပူၤတဖၣ်တက့ၢ်. ခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအံၤကပၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအခါပညီမ့ၢ်ဖိသၢ်အံၤအဲၣ်ဒီးလဲၤကိၣ်လၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲခါန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဟ့ၣ်လီၤကရူၢ်တဖၣ်ဘၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလၢကကွၢ်ခိၣ်ယၢၤအတၢ်အိၣ်သးဝးတရံးလၢဖိသၢ်တဂၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ကရူၢ်တဖၣ်ကကွၢ်ထံကိၣ်အတၢ်အိၣ်သး, ကရူၢ်အဂၤတဖၣ်ကကွၢ်ထံဟံၣ်ဖိယိဖိအတၢ်အိၣ်သးဒီးကရူၢ်အဂၤတဖၣ်ကကွၢ်ထံပူၤတဝါအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်လွံၢ်ဖုတဖုတခါကကွၢ်ထံဖိသၢ်စီတံးအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အိၣ်ဒီးကရူၢ်ထဲခံကရူၢ်ဒီးတခါကရူၢ်တကရူၢ်စုၣ်စုၣ်ကဘၣ်ဟံးန့ၣ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးခဲမံၤန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤထဲတဂၤတခါကျဲးစးကွၢ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလွံၢ်မံၤလၢၣ်အံၤလၢနကစၢ်ဒၣ်နဲတက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်လီၤကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်လၢစးခိတယၢ်ဖးလဲၢ်တဘျီစုၣ်စုၣ်တက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်ကိးကရူၢ်ဒဲးကွဲးလီၤတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးဖဲလဲၣ်တမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကကွၢ်ထံဝဲလၢအလံာ်တယၢ်ဖးလဲၢ်အခိၣ်တီအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးလၢနကရူၢ်အပူၤတၢ်တံၢ်တၢ်မနုၤအိၣ်လၢစီတံးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအဒုးပတုၣ်စီတံးလၢအတၢ်ဟဲထီၣ်ကိၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.ကွဲးရဲၣ်လီၤအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအံၤကိးမံၤဒဲးလၢကကဲထီၣ်တၢ်တံၢ်တၢ်လၢစီတံးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အပူၤလၢလံာ်တယၢ်ဖးလဲၢ်အပူၤအံၤတက့ၢ်. နမၤတၢ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤဖးကဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢအဖိလၢတကူၢ်အံၤတက့ၢ်.

တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယီၤဖိသၣ်တအိၣ်ကိဘၣ်အဂ့ၢ်

စီၤတံး (ဖိသၣ်)

ဖိသၣ်ထီၣ်ကိမ့တမ့ၢ်ကအဲၣ်ဒီးထီၣ်ကိအံၤဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢဖိသၣ်အသကၢ်ပဝး မ့တမ့ၢ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဝဲလၢအပူၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်မုၢ်လၢလၢအအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့အံၤကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကလဲၤယုဖံးယုမၤတၢ်လၢဝုၤပူၤဒီးဟးထီၣ်ကွံာ်လၢအဟံၣ်အါန့ၢ်ဆဲးအိၣ်ကိတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢလၢအံၤကဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ကိမ့တမ့ၢ်တအိၣ်ကိလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢနပှၤတဝါအပူၤ, လၢနထံနကီၢ်အပူၤ, မ့တမ့ၢ် လၢနတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအပူၤတၢ်အိၣ်တမံၤမံၤလၢကမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်လၢကအိၣ်ကိ မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိအိၣ်တမံၤမံၤဧါ.

ဟံၣ်တအိၣ်ယီၤတအိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်လၢကဘၣ်မၤတၢ် - ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ပထံၣ်ဘၣ်အီၤကိးနံၤဒီးလီၤဆိဒ်တၢ်ပမ့ၢ်အိၣ်လၢပူၤဝုၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပတဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတုၤလၢပထံၣ်လၢအယုအိၣ်တၢ်တစုဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကျဲမ့ၢ်အဟံၣ်အယီၤဒီးတၢ်လိာ်လၢအကအိၣ်မူဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ပူၤဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်လၢအကကွဲၢ်လၢအကယၤလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိပူၤတဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်မၤတၢ်, ဟးထီၣ်ကိ မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်တအိၣ်ယီၤတအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိပူၤတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိာ်အလီၢ်လၢတၢ်ကစူးကါကလိအိၣ်အီၤမ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိယီၤဖိတအိၣ်, အပှၤတဝါတအိၣ်ဒီးအကိၣ်တအိၣ်လၢအယီၤန့ၣ်လီၤ. သန့ၣ်က့တမ့ၢ်လၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိပူၤကိးဂၤဒီးတအိၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိယီၤဖိဧါဘၣ်. စီၤတံးကဟးမၤတၢ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအဖိခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်ဟဲက့ၤဆူအဟံၣ်ဖဲတၢ်ခံးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ, အသးပှၤတလၢလၢအန့ၢ်လီၤအိၣ်က့ၤကိ, မ့တမ့ၢ်ခိဖျိလၢထံၣ်ကီၢ်သဲးအတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၢ်အယီၤတၢ်အကါဒိၣ်လၢကဘၣ်ဂူၢ်အိၣ်မူလၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အါန့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအပူၤအါဂၤမ့ၢ်လၢတအိၣ်ဘူးလၢဟံၣ်ယီၤမ့တမ့ၢ်အိၣ်ဘူးထဲတဆံးတက့ၢ်အယီၤန့ၣ်တမၤန့ၢ်တၢ်သိၣ်ဂ့ၤသီဘၣ်လၢပှၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပှၤအအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်မၤဆူးမၤဆါအီၤလၢနီၢ်ခိ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆါလီၤအိၣ်အနီၢ်ခိနီၢ်ကစၢ်လၢဟံၣ်အယီၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကယုၢ်ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢဟံၣ်လၢယီၤဒီးတုၤဆူတၢ်ဘၣ်ဟးအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲခိၣ်ဒီးဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၢ်ဝံၤလီၤဒိ - ဖိသၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဆူးမ့ၢ်ဆါ, မ့ၢ်သၢ်ဝံၤလီၤဒိန့ၣ်မၤလိန့ၣ် တၢ်တန့ၢ်တသ့ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်ဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်တထီၣ်ကိၣ်ခဲအံၤခဲအံၤဒီးဘၣ်တၢ် ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤဒ်အမ့ၢ်ဖိသၢ်လၢအခိၣ်န့ၣ်ကဘျၢအနၢ်ကိသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ် တူၢ်ဘၣ်လၢပှၤတကန့ၣ်ယုၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအတဘၣ်ထွဲ ဘၣ်ယးစ့ၢ်ကိးလၢတီၤပူၤဒီးလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယိဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကဟးထီၣ်ကွံာ်ကိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိတကူတလၢလၢနီၢ်ခိအဂီၢ်အံၤမၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိးအီၤလၢနီၢ်ခိဒီး ခိၣ်န့ၣ်အတၢ်ဒိထီၣ်လၢတၢ်ဆါကတီၢ်ဖးယံာ်ဖးထီၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ - ထံကီၢ်တနီၤနီၤဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးအသိးတဖၣ်တၢ်အုၣ်သးမ့ၢ် တအိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါနီတတီၤဘၣ်န့ၣ်ထီၣ်ကိၣ်တသ့ မ့တမ့ၢ် ထီၣ်ကိၣ်ကသ့ဒ်ထဲစ့ၢ်န့ၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတအိၣ်အံၤကဲ ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလီၤဆိဒ်တၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်, ဒီးဖိသၢ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်လၢကထီၣ်ကိၣ် မ့တမ့ၢ် ကန့ၣ်လီၤတၢ်ဒီးစဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကိအံၤမၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိး ပှၤလၢအန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢပှၤဂၤအထံအကီၢ်, ပှၤလၢအဘၣ်ယးဒီးကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်ဒီးပှၤ ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ် - တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဖဲအဟဲဆူကိၣ် မ့တမ့ၢ် က့ၤ လၢအဟံၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢအမၤပျံၤမၤဖုးဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါဖိသၢ်တဖၣ် ညီန့ၢ်ဘၣ်တီၢ်, မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤနၢၤအီၤန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တခါညီန့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကိ တၢ်ခဲလၢတၢ်မူဆူၣ်မူစိး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤလၢအဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်အံၤအတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပှၤလီၤအသးကစ့ၤလီၤဒီးတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ် ပှၤလီၤအသးကအိၣ်ထီၣ်က့ၤအဂီၢ်ကယံာ်တၢ်ဆါကတီၢ်ဖးယံာ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကမ့ၢ်ဖိသၢ် လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်ဒ်အံၤတကလုာ်ဒီးအသးတအိၣ်လၢလၢကလဲၤကိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ် လီၤ.

ဖိသၢ်လၢကွၢ်ဂီၤတလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ် - ဖိသၢ်လၢ ကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လီၤဆိဒ်တၢ် ကိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲသန့တအိၣ်လၢကဟံၣ်ယုၣ်ဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤ, သူၣ် သး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤလိအတၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်ပညီန့ၢ် ဆိကမိၣ်အဝဲသ့ၣ်ဖဲပစံးကတီၤ inclusive education အဂ့ၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ် တဖၣ်တဟဲကိၣ်နီတဘျီမ့ၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်သူၣ်ဟံၣ်သးဒီးတၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဖိခိၣ်လၢအမၤလိ တၢ်တသ့တန့ၢ်အိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ် မ့တမ့ၢ် ပှၤတဝၢတဖၣ်တဟံၣ်သူၣ်ဟံၣ်သးလၢဖိသၢ် ဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဒီးန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးကြၢၤလၢအထီၣ်ဘၣ်

ကိုန့ၣ်လီၤ. ကိုအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒ်အမ့ၢ်ယီၤသ့ၣ်တဖၣ်ကတြီဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်လၢကထီၣ်ကိုအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပုၤလၢကဟးထီၣ်ကိုလၢတၢ်တီၤလီၤမ့ၢ်လၢတီၤပူၤပုၤ
ကိုဖိအနီၣ်ဂံၢ်အါတလၢဒီးသရၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကမၤပွဲၤဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အ
တၢ်လိၣ်ဘၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်တၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤဒီးပတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီၤအကျဲကပူၤ
မ့တမ့ၢ် ကျိၣ်တၢ်လၢစူးကါအီၤလၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်တကြၢးတဘၣ်ဒီးဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤအိၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ် - လၢထံကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤဒီးပုၤတဝၢတနီၤနီၤအပူၤပိၣ်မုၢ်ဖိ
သၣ်လၢအဟူးအသးအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွံာ်အီၤလၢကိုမ့ၢ်လၢကိုပျံၤလၢကကဲထီၣ်
တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်လၢတဂ့ၤဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤကိုဖိအဂၤလၢကပိၣ်ထီၣ်တၢ်အဒိအတဲာ်တဂ့ၤ
အံၤအခံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအီၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်အဟူးအသးမ့ၢ်
အိၣ်ထီၣ်မၤမဲာ်ဆူးအဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၢ်တၢ်လၢအပိၣ်ထီၣ်အခံၣ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိ
တအဲၣ်ဒီးမၤယုာ်အီၤလၢဘၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတအိၣ်လၢကအိၣ်ကိုဇီၤ
ကီၢ်ဇီၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဟံၣ်ဖိယီၤဖိအတၢ်အိၣ်သးဝးတရံး

ဖိသၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဒိသဒီးတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအါတက့ၢ်လၢဟံၣ်ဖိယီၤဖိဒီးပုၤတဝၢအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်နၢ်ပၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိးဒီးတဲာ်သကိးတၢ်လၢမဲာ်သကိးမဲာ်, တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတၢ်မၤဘၣ်
က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိးလၢအအိၣ်ကါအိၣ်ခိးအကျဲအံၤမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤ
န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိလၢအမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအဟးထီၣ်ကိုလၢထံ
ကီၢ်အါဘၣ်စံးဝဲအသိးကျဲအဂ့ၤကတၢ်လၢကဒိသဒ်ဖိသၣ်လၢတၢ်ဟးထီၣ်ကိုအံၤမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိ
ယီၤဖိ, ပုၤတဝၢအတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဒီးအတၢ်အဲၣ်ဘၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်
လၢအကါဒိၣ်တနီၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်တအိၣ်ကိုလၢအဘၣ်ယးဒီးဟံၣ်ဖိယီၤဖိဒီးပုၤတ
ဝၢတဖၣ်မ့ၢ်ဒ်လဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢနဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤ မ့တမ့ၢ် နပုၤတဝၢအပူၤ, နထံနကီၢ်မ့
တမ့ၢ်နတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအပူၤတၢ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်တထီၣ်ကိုဘၣ်အဂ့ၢ်အိၣ်တမံၤမံၤခါ.

တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပူၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်နီၢ်နီၢ် - တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်န့ၣ်ညီၣ်န့ၢ်မ့ၢ်
တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်အိၣ်ကို မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိုဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်တအိၣ်ကိုမ့ၢ်လၢအ
ဘၣ်မၤတၢ်ဒ်သိးကမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့တဆံးတက့ၢ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်အ
ဂံၢ်လၢအစၢၤလီၤအသးယိာ်မးတဘိန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢကျိၣ်စ့အတၢ်ဝံၤယၢ, မိၢ်ပၢ်ဖှိၣ်ဒီးညီၣ်န့ၢ်ဆီၣ်
ထွဲအဖိအတၢ်လိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်ဒ်လဲၣ်တန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယီၤဖိသၣ်ဒ်စီၤတံးအသိးန့ၣ်ကဘၣ်
မၤစၢၤအမိၢ်အပၢ်လၢဟံၣ်ဖိယီၤဖိအတၢ်ဟဲန့ၢ်အါန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူဆူ
ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤဟဲပၢ်ထီၣ်လီၤဆီၣ်ဒ်တၢ်ဖဲဟံၣ်ဖိယီၤဖိတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်

ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အိၣ်ပညိတအိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤအဝဲသ့ၣ်တနံၤပၢၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယီၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်လဲၤကိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢၢ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအဖိတဖၣ်ကမၤန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢတတူၤထီၣ်ထီၣ်ဘးဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအမၤလိဝဲလၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤတနီၤနီၤအပူၤအဘျူးအိၣ်အါန့ၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၢ် – မိၢ်ပၢၢ်တနီၤကန့ၣ်လီၤကတိၤအါတၢ်လၢကျိၣ်စ့မ့တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်ဒီးကတူၤဆူတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးမၤကိၢ်မၤဂီၤဖိသၢ်အပတီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤအယီၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိၣ်လၢဖိသၢ်တထီၣ်ကိၣ်ဆၢကိးကတီၢ်ဒီးဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒၣ်လဲၣ်ဖိသၢ်ဒီးစိးတံးအသိးလၢကယုၢ်ဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအဟံၣ်ဒီးကိၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်တလၢတပဲၤ – ခိဖျိလၢတၢ်လိၣ်ဘၣ်လၢကဘၣ်ယုကျိၣ်ယုစ့လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အယီၤသတးန့ၣ်မိၢ်ပၢၢ်တဖၣ်ကဘၣ်တၢ်သးဆူၣ်အိၣ်ဆူတၢ်လီၢ်အဂၤလၢအယံၤဒီးဟံၣ်ယီၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်ဖးထီၣ်ဒၣ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီၤဖိသၢ်ဒီးစိးတံးအသိးတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်ကွၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ကွၢ်အိၣ်လၢဖဲ မ့တမ့ၢ်ပုၤအဂၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအကွၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်, တၢ်လဲၤခိဖျိ မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢကအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်အဂီၢ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤတဖၣ်ဒိၣ်ပၢ်လုၢ်ပၢ်ပုၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဖဲတၢ်လိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့ဒိၣ်ဒိၣ်လၢသးသမူအဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်ဆံးဒီးကွၢ်တလီၤခိဖျိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိၣ်အမ့ၢ် HIV/AIDS အယီၤ – ဖိသၢ်လၢမိၢ်ပၢၢ်စူးကွၢ်အသးခိဖျိတၢ်ဆါသံသတြိၣ်အံၤတဖၣ်တၢ်မုၢ်လၢလၢကထီၣ်ကိၣ်အဂီၢ်ဆံးစ့ၤဒိၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢထံၣ်ကိၢ်တနီၤနီၤအပူၤဖိသၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အိၣ်လၢကိၣ်ဒီးသိးကကွၢ်ထွဲစၢၤကွၢ်ဒိၣ်ပုၤဝဲတဖၣ်လၢဟံၣ်လီၤဆိဒၣ်တၢ်ပိၢ်မုၢ်ဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်လၢအဆူးအဆါ မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်လၢကဘၣ်ဆိၣ်ထွဲဟံၣ်ယီၤလၢတၢ်ယုစၢၤကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးတနီၤနီၤတခီဖိသၢ်လၢပုၤဆိကမိၣ်လၢကရၤလီၤတၢ်ဆါသံသတြိၣ် AIDS တဖၣ်ဆူအသကိးအအိၣ်အယီၤပုၤတဝၢဒီးသရၣ်ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်ကထုးဖးအဝဲသ့ၣ်လၢကိၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စိးတံး မ့တမ့ၢ် စိးတံးအဟံၣ်ဖိယီ ဖိကအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိၣ် AIDS အတၢ်ပနီၣ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

ပှၤတဝၢအတၢ်အိၣ်သးဝးတရံးတဖၣ်

ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးလိာ်သး - မိၢ်လုၢ်လၢ်အတၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်လၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအမူအဒါလၢအမၤလံးပိာ်မုၢ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်ကွၢ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပှၤတဝၢလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်အပတီၢ်တအိၣ်ထဲသးဒီးပိာ်ခွါအံၤန့ၣ်ညီၣ်န့ၢ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တထီၣ်ကွၢ်ဒီးတၢ်ပာ်အီၤလၢဟံၣ်လၢကဖံးကမၤဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်အံၤဟ့ၣ်သ့ထီၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အခံလၢကထီၣ်ပှၤဖဲအသးစၢ်ဒိၣ်မးဒီးဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအဟံၣ်အယီၤပိာ်မုၢ်အတၢ်မၤစၢၤဆူအဟံၣ်အယီၤအံၤတအိၣ်လၢဘၣ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်ထံၣ်လၢတၢ်အဘျူးတအိၣ်လၢကဆၢဖိပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဆူကွၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကယုာ်ထွးထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်အိၣ်သးဒီးန့ၣ်အသးတမံၤမံၤန့ၣ်လီၤ.

လုၢ်လၢ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီဒီးဟီၣ်ကဝီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဆိးအထူသန့ - ဖိသၣ်လၢအဟဲလၢဟံၣ်ယီၤလၢအလီၤဆီဒီးကွၢ်လၢအအိၣ်ဝဲဒ်အမ့ၢ်ကျိၣ်, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါ, ကလုာ်န့ၣ်လီၤဆီ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆဲးတၢ်လၢအဂၤတဖၣ်အံၤကမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ကွၢ်သ့စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. တဘျီတခါဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ဟ့ၣ်အီၤအခွဲးလၢကအိၣ်ကွၢ်လၢအတီၤပတီၢ်ဖုၣ်, ဖိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤဆံးစ့ၤအလီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကအိၣ်ကွၢ်အတီၤပတီၢ်ထီၣ်ဆံးစ့ၤန့ၢ်ပှၤအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢပှၤတဝၢတနီၤအပူၤအိၣ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤအလုၢ်အလၢလၢကဘၣ်စးထီၣ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢအဖိသၣ်အခါဒီးတၢ်အိၣ်ကွၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်လၢအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်တခါအံၤဘၣ်တၢ်စိာ်ဆၢအီၤဆူစီၤတစီၤဝံၤတစီၤဒီးတၢ်ဖိၣ်တၢ်ယာ်ဒီးတၢ်တသ့လံာ်သ့လံာ်အံၤလဲၤတရံးအသးတဘျီဝံၤတဘျီန့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကဟဲလၢပှၤတဝၢဒ်အံၤအသးတဂၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတဂ့ၤတကပၤ - တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတဂ့ၤခီဖျိတၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ယုာ်ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်အံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်တံာ်တံာ်တၢ်နိးတၢ်ဘျူးအဒိၣ်ကတၢ်တမံၤလၢကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတဂ့ၤတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ထံၣ်အီၤလၢအပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒီးအမ့ၢ်မိၢ်ပာ်, ပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတဝၢပူၤတဖၣ်, ကွၢ်ဒီးသရၣ်, ပဒိၣ်ပှၤပၤဆၢတၢ်ဒီးဖိသၣ်အကျါဒ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုး, တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထု, တၢ်မဲာ်ဆုး, တၢ်တနူၤပၢၢ်န့ၢ်ဘျီဒီးတၢ်နၢၢ်ပၢၢ်ကမၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတဂၤဒီးတဂၤအသးအကျါတဖၣ်အံၤဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတဂ့ၤဆူဖိသၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဆံးသးဆံး, တၢ်ထံၣ်ဆံးလီၤသးဒီးအိၣ်ခူသ့ၣ်ဒီးဟးဆုးတၢ်ရဲလိာ်မုၢ်လိာ်ဒီးပှၤအဂၤဒီးတၢ်တထံၣ်အီၤလၢပှၤတဝၢအပူၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်သနာ်ကွၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ထဲသးတုၤသးဒီးပှၤအဂၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်

အံၤကထုးဖးအဝဲသ့ၣ်လၢကိၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကမ့ၢ်ပှၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢတဂ့ၢ်အံၤအသိးတဂၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိုအခိၣ်ဃၢၤဝးတရံး

ပကိၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးလၢကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအသးသမူဒီးတၢ်မၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်ဖးထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. န်တၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤအိၣ်အသိးပကိၣ်တဒုးကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ထီၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီတဖၣ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပှၤတဝၢအတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထုးဖးဖိသၢ်လၢကိၣ်အံၤအခါန့ၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်သးတမံၤခိၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်အမၤပကိၣ်လၢကကဲထီၣ် inclusive ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကအိၣ်ဒီးတဘျုးမံၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးတထီၣ်ကိၣ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်, ဒီးဟးထီၣ်ကွံာ်ကိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်တီၤတဖၣ်ဒ်စီၤတံးအသိးန့ၣ်လီၤ. နၤဒီးနပှၤမၤသကိးတၢ်ဖိအိၣ်ဒီးမူဒါလၢအကါဒိၣ်တမံၤလၢကဘၣ်လဲလိာ်ကိၣ်အမ့ၢ်တၢ်လီၢ်တတီၤဖဲဖိသၢ်ဟဲဆူကိၣ်လၢကမၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်သ့အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တနီၤတအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢနကိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်အိၣ်ဒီးအဂၤတမံၤမံၤခါ.

ဘူၣ်စ့ၤ(လိၤလိၤဒီးအိၣ်ခူသ့ၣ်) - ဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအဖျိၣ်အယာ်တဖၣ်အဂီၢ်ကိၣ်လဲ, တၢ်ဒီးစဲးလဲ, တၢ်မၤစၢၤလီၤကိၣ် မ့တမ့ၢ် မိာ်ပာ်သရၣ်သမၤအတၢ်ကရၢကရိ, လံာ်ပှၤ, စၢၢ်ဘိဒီးကိၣ်ဖိအကူအသိး မ့တမ့ၢ် တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤအဘူးအလဲတဖၣ်ထုးဖးဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးတဖၣ်လၢကိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး - တၢ်လီၢ်လီၤဆီဒ်တၢ်လၢခိၣ်ပှၤလၢကျါကိၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးမ့ၢ်ယံၤဒီးပှၤတဝၢအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်ဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးအသိးအံၤကဘၣ်တၢ်ဟံၣ်အီၤလၢဟံၣ်ဖဲအပူၤဖျဲးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒီးကိၣ်တၢ်ဒုၣ်စၢၤအယံၤအံၤကမၤစ့ၤလီၤ မိာ်ပာ်တဖၣ်သးသဟီၣ်လၢကဆှၢအဖိလီၤဆီဒ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်လၢမိာ်ပာ်တဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဒီးပျံၤတၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ပူၤဖျဲးအဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤတဖၣ်တထီၣ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤ လီၤလၢအကြၢးအဘၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်လိၣ်လၢကလဲၤဆူကိၣ်အံၤတအိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.

ကိုအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ် - ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စီၤတံးကအဲၣ်ဒီးမၤလိၣ်တၢ်ဘၣ်ဆၢမၤလိဝဲတသ့တန့ၢ်ဒ်တၢ်ထီၣ်ကိၣ်အဆၢကတီၢ်အသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်ကိၣ်အဆၢက

တၢ်ဒီးလံာ်နံာ်လံာ်လၢတဖၣ်အံၤကဘၣ်ကံာ်ဂ့ၢ်လိာ်အသးလၢစီၤတံးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆၢကတၢ်အယိအဝဲထီၣ်ကိတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.အါန့ၣ်အန့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကဟးထီၣ်ကိမ့ၢ်လၢဘၣ်ဟံးထီၣ်ဟံာ်ယိအမူအဒါဒ်အမ့ၢ်ဟံာ်ပူၤယိပူၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးတၢ်ကွၢ်ထွဲစၢၤပုၤဆံးဖိတဖၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပီးတၢ်လီ - ပကိမ့ၢ်တအိၣ်လၢပုၤဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကထီၣ်ကိအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်တထီၣ်ကိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွၢ်တၢ်ဟးလီၤလီၤဆိတအိၣ်အံၤကမၤစၢၤလီၤတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်သးဆူၣ်လၢဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်ကိအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပီးတၢ်လီတလၢတပုၤအံၤကမၤဘၣ်ဒိလီၤဆိဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပုၤတဖၣ်ကထီၣ်ကိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စီၤတံးကအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤတလၢတပုၤတမံၤမံၤဒီးအဝဲတထီၣ်ကိဘၣ်န့ၣ်မတၤသ့ၣ်ညါတဂၤလဲၣ်.

တၢ်အိၣ်ကတဲာ်ကတီၤဟံးသး - တၢ်ဂ့ၢ်လၢအညိၣ်န့ၢ်မၤအသးတမံၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ်တထီၣ်ကိလဲၣ်န့ၢ်မ့ၢ်သရၣ်သမၤတဖၣ်တအိၣ်ကတဲာ်ကတီၤအသးလၢကသိၣ်လိန့ၣ်ယုၤဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၤလၢကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်တဖၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိမၤဒီး, တၢ်ဆိကမိၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအလီၤအိၣ်လၢကဘၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢအပိာ်ထီၣ်အခံတခီဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ်ဟဲထီၣ်သနက့ၢ်ကိန့ၣ်တဒီးန့ၢ်တၢ်ကနၣ်ယုာ်အီၤလၢသရၣ်လၢလၢပုၤပုၤဒီးအတၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်န့ၣ်ဖုၣ်ဒိၣ်မးဖဲပထီၣ်သတြီၤအီၤဒီးဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဒိၣ်အဆံး, လံာ်လဲၤဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအါတလၢကွၢ်အခါ - တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးပုၤကိဖိအနီၣ်ကံၢ်အါအံၤမ့ၢ်တၢ်တံာ်တံာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ဟံာ်ဖိၣ်ယုာ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအညိၣ်န့ၢ်ကထီၣ်အသးတမံၤလၢထံကိာ်ကိးဘၣ်ဒီးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကိာ်လၢအကဲဒိၣ်တဖၣ်တၢ်တတီၤလၢဖိသၣ်အိၣ်အဂၤ (၃၀) န့ၣ်တၢ်ဟံးအီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဖးဒိၣ်တဖျါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထံကိာ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီလၢပုၤတဖၣ်ညိၣ်န့ၢ်တၢ်တတီၤကိဖိအိၣ် (၆၀) တုၤ (၁၀၀) န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိသရၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအယၢဒီးညိၣ်န့ၢ်တသးဖုံသးမုာ်လၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအဆံးဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤအီၤန့ၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢပုၤကိးဂၤအဲၣ်ဒီးအီၤဒိၣ်န့ၢ်တၢ်လၢတလၢတပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သနက့ၢ်တၢ်အဒိၣ်အဆံးအံၤတမ့ၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်ကတၢ်တမံၤလၢတၢ်ဟံးယုာ်တၢ် inclusion ကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်ဟံးသ့ၣ်ဟံးသးမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတူၢ်လိာ်တၢ်လဲလိာ်မၤအသးသ့န့ၣ် inclusion ကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်သ့

န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်အတၢ်အိၣ်အါမံၤလၢဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆိဒီးတၢ်သ့တၢ် ဘၣ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်မၤလိသကိးယုာ်တၢ်လၢတီၤဖးဒိၣ်အပူၤဒီးကဲ ထီၣ်လိာ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ inclusion အဖိခိၣ်အံၤညီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တံာ်တၢ် ဒိၣ်န့ၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိတလၢတပွဲၤအဂ့ၢ်န့ၣ်တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအါထီၣ်အီၤလၢအသိး န့ၣ်လီၤ.

Inclusion တီၤလၢအအိၣ်ဒီးကိၣ်ဖိအါန့ၣ် (၁၁၅) ဂၤ

၁ (၁၉၉၄) နံၣ်န့ၣ်တၢ်မၤလိဘၣ်ဃးကိၣ်ခံၣ်ဖျၢၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်လဲၤစိသိၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပဒိၣ်အ ကိၣ်လၢအကျဲးစးသ့ၣ်ထီၣ် inclusion တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အရဲၣ်အကျဲၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်တ ကိၣ်န့ၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဘူးလၢဝုၣ်ခိၣ် Maseru န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤတီၤတတီၤန့ၣ်ကိၣ်ဖိ (၅၀) ဂၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်စိၤတဲၤစိၤလၢအကျဲးစးတူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢ တပွဲၤတမံၤန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အဂၤတဖျၢၣ်တခီအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢကစၢ်ခိၣ်ဒီးယံၤဒီးဝုၣ်ခိၣ် (၈) နံၣ်ရံၣ်ဒီးတီၤတတီၤန့ၣ်ကိၣ်ဖိအိၣ်အါန့ၣ် (၁၁၅) ဂၤန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အိၣ်ထံးတဖျၢၣ်ကိၣ်သရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ inclusion တၢ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဖိခိၣ်လၢအတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤအိၣ်ဒီးမံၤလၢအဂ့ၢ်လၢဖိ သၢ်အတၢ်ဖျိထီၣ်ကိၣ်အဂ့ၢ်အယိကိၣ်အံၤပျံၤလၢမ့ၢ်တူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢအမၤလိတၢ်ကဘျၢတဖၣ် န့ၣ်အမံၤကဟးဂီၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးကွၢ် ဂီၤတလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်မ့ၢ်ခရံၣ်ဖိတၢ်အိၣ်ဖျိအမူအဒါဒီးအဝဲသ့ၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢပဒိၣ် ဟ့ၣ်လီၤကွၢ်မူအါအံၤဆူကိၣ်သရၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်လၢအအိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်အကိၣ်တဖျၢၣ်တခီအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤဒီးဟ့ၣ်လီၤအတၢ် ဆၢကတီၢ်လၢဖိသၢ်လၢအလိာ်ဘၣ်အတၢ်မၤစၢၤအါတဖၣ်ဖဲကိၣ်ပျၢ်ကသ့ၣ်လၢမ့ၢ်ဆါခီအဆၢ ကတီၢ်ဒီးနွံကတၢ်အဆၢကတီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. သရၣ်လၢအအိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်အကိၣ်တဖၣ်အံၤ လဲၤဟးအိၣ်သကိးအပူၤကိၣ်ဖိလၢအဟံၣ်ဒီးဆုၤအီၤဆူတၢ်ဆါဟံၣ်ဖဲအလိာ်ဘၣ်ဝဲအခါန့ၣ် လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢတီၤအိၣ်ဒီးကိၣ်ဖိအါအံၤတမ့ၢ်တၢ်တံာ်တၢ်တမံၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusion တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အရဲၣ်အကျဲၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ပၤဆုၤအတီၤန့ၣ်သနၢ်က့ဖဲတၢ်သံ ကွၢ်အတၢ်ဘၣ်သးလၢအအိၣ်ဒီးပူၤကိၣ်ဖိအိၣ်လၢအတီၤပွဲၤဂၤအခါအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သးအပူၤကိၣ် ဖိအိၣ် (၅၀-၅၅) ဂၤလၢအတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသးလၢ Inclusive Learning အဂီၢ်

တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် Inclusive Learning အဂီၢ်

- **ဖိသၣ်** - ဖိသၣ်လၢဟံၣ်ဃီတအိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢကဖံးတၢ်မၤတၢ်, တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒီး, တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစီးဒီးဟူးသးအိၣ်ထီၣ်
- **ဟံၣ်ဖိဃီဖိ** - တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်, တၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂူၢ်, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပုၤဒီး HIV/AIDS
- **ပုၤတတၢ** - ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်တဖၣ်, လုာ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီဒီးဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတဂ့ၤတဖၣ်
- **ကို** - ကိုဘူၣ်စ့ၤ, အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး, ကိုအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်, တၢ်ပီးတၢ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်, တီၤအဒိၣ်အဆံးဒီးသရၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤအါတလၢကွံာ်အခါးတဖၣ်

တၢ်တံာ်တၢ်အဂၤမနုၤအိၣ်ဒီးလၢနယၢၤထီၣ်အီၤလၢနလံာ်တယၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိအပူၤကွံာ်တခါအပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကတိၤတၢ်ပိာ်သကိးလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤအကျါန့ၣ်လဲၣ်.

ကွဲးရဲၣ်လီၤကယၢ်မ့ၢ်တၢ်တံာ်တၢ်လၢတၢ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်အီၤသ့တဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤလိဘၣ်ယးအီၤတဖၣ်လၢတၢ်ဖးလံာ်အပူၤဒီးကတိၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢထးတဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်တံာ်တၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်

- ♦ ပုၤကိးဂၤဒဲးကြးဘၣ်အမဲာ်ဒီးဆိကမိၣ်လီၤအသးဒ်အမ့ၢ်စီၤတံးအသိးမ့တမ့ၢ်ဖိသၣ်အဂၤတဂၤလၢအတအိၣ်ကိုအသိးန့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်လီၤနမံၤဒၣ်နဲ, နသးနံၣ်, ပိာ်မုာ်

မ့တမ့ၢ် ပိာ်ခွါ, နအိၣ်ဆိးအလီၤဒီးအိၣ်ဒီးမတၤလဲၣ်. တၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သးမၤသးဒ်လဲၣ် (ဒ်စီၤတံးတၢ်အိၣ်မူအသိး).

- ◆ ဆိကမိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤအိၣ်ဒ်သိးနကယဲၤပၤန့ၣ်လီၤနမံၤလၢကိၣ်လဲၣ်. (အဒိ, ကိၣ်ကအိၣ်ဘူးလၢနဟံၣ်), ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်လၢကအိၣ်ထီၣ်တက့ၢ်. နဘၣ်ဒုးဘၣ်ထွဲအီၤဒီးတၢ်လၢနကွဲးလီၤအီၤလၢထးအသိးဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢနမၤဖျါထီၣ်တၢ်လံာ်အီၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusion အဂီၢ်လၢတၢ်မၤလိအဆၢဒိၣ်တၢ်လၢလံာ်အံၤအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တုၤလီၤတၢ်ကိၣ်ကဝီၤဖးဒိၣ်လွံၤဖျါလၢအဒိဒီးလိာ်အသးလၢနလံာ်ဖးလဲၣ်မ့တမ့ၢ်လံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သူၤအလီၤတက့ၢ်. တၢ်ကိၣ်ကအဆံးကတၢ်တကိၣ်ကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ခၢၣ်သးတီၢ်တီၤဒီးတၢ်ကိၣ်ကအဆံးကတၢ်အပူၤကွဲးလီၤ “ဖိသၢ်” လၢအခၢၣ်သးတက့ၢ်. တၢ်ကိၣ်ကခံၤဖျါတဖျါကမ့ၢ် “ဟံၣ်ဖိဃီဖိ” ဒီးသၢ်ဖျါတဖျါကမ့ၢ် “ပှၤတဝါ” ဒီးလွံၤဖျါတဖျါကမ့ၢ် “ကိၣ်” န့ၣ်လီၤ. ကွဲးလီၤတၢ်ကိၣ်ကတဖျါဘၣ်တဖျါအမံၤလၢတၢ်ကိၣ်ကအပူၤတက့ၢ်.
- ◆ စူးကါစၢ်ဘိလၢအိၣ်ဒီးအလွဲၤတဖၣ်ဒ်သိးကဒုးနဲၣ်တၢ်တံာ်တၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ပှၤကိးဂၤဒဲးတြၢးကွဲးလီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်ကိၣ်ကတဖျါဘၣ်တဖျါလၢအကဲ (ဖိသၢ်, ဟံၣ်ဖိဃီဖိ, ပှၤတဝါဒီးကိၣ်)အခၢၣ်စးအံၤန့ၣ်လီၤ. မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤလၢအကရူၢ်တက့ၢ်. တဘၣ်မၤအီၤထဲတဂၤဇီၤဘၣ်. ပှၤတဂၤစုာ်စုာ်မ့ၢ်ကွဲးလီၤတၢ်လံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢတၢ်ကိၣ်ကတဖျါဘၣ်တဖျါအပူၤသန့ၣ်ကွဲးလီၤကဒီးအီၤတဘျီဒ်ကရူၢ်အသိးတက့ၢ်.
- ◆ ပှၤကိးဂၤဒဲးမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ဝံၤကွၢ်ကုၤလံာ်ကုၤလၢနတုၤအီၤအံၤတက့ၢ်. နထံၣ်တၢ်တံာ်တၢ်အိၣ်အါန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ခါ. တၢ်တံာ်တၢ်အိၣ်အါန့ၢ်နဆိကမိၣ်ပာ်အသိးခါ. တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤဒုးနဲၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲတဖၣ်လၢပကဘၣ်မၤနုၤအီၤအယိသတးဒီးဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးအသိးကထီၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဒီးပမၤနုၤတၢ်အံၤကသုဒ်ထဲလၢနတၢ်မၤစၢၤအယိန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤလၢအညီၣ်န့ၢ်အိၣ်လၢတၢ်အပတီၢ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဒီးတၢ်အပတီၢ်တဖၣ်အဘၣ်စၢၤ (တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤလၢတၢ်ယၢၤထီၣ်အီၤခဲအံၤခဲအံၤအါကတၢ်) န့ၣ်လဲၣ်. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်သပှၤတၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အနီၢ်ကီၢ်စ့ၢ်ခါ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤအိၣ်လၢဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီ

လိာ်သးအဂီၢ်ခါ. မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်လၢပဆိကမိၣ်လၢအကြၢးအိၣ်လၢပှၤတဝၢအပူၤခါ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအကြၢးအိၣ်လၢပှၤတဝၢအပူၤဒီးပပညိၣ်ဒ်သိးပကမၤဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်မ့ၢ်နတၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်သုးကွၢ်တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်ဒီးမၤလဲၢ်ထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤလၢ inclusion အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤပှၤသိးလိာ်အသးဒီးတၢ်အပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒီးမ့တမ့ၢ် အိၣ်ထဲတၢ်အပတီၢ်ထဲတပတီၢ်မ့တမ့ၢ်အါန့ၢ်တပတီၢ်လဲၣ်. တၢ်အံၤကမၤစၢၤနၤလၢတၢ်အပတီၢ်ဖဲလဲၣ်တပတီၢ်လၢနကဘၣ်ပညိၣ်ဒီးမၤဆိအီၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီးမၤနၤကွၢ်တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအီၤအါန့ၢ်တဘျီအိၣ်ခါ. တၢ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤအါန့ၢ်တဘျီတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢကဘၣ်တၢ်စးထီၣ်မၤအီၤအဆိကတၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအီၤအါန့ၢ်တဘျီလၢတၢ်အပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒီးအပူၤအိၣ်ခါ. အဒိ, ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတဂ့ၤလၢသရၣ်ဒီးပှၤတဝၢဖိတဖၣ်အအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကမၤနၤကွၢ်အီၤအဂီၢ်ကကိးဒိၣ်တက့ၢ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ပတီၢ်အါန့ၢ်တပတီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် ၃.၂
တၢ်ဃုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီး
ဘၣ်မနုၤအဃိတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်

လံာ်အဆၢဒိၣ်လၢအပူၤကွံာ်တဆၢမၤစၢၤပူၤလၢပကဃုသ့ၣ်ညါဘၣ်မနုၤအဃိတအိၣ်ကိၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သံကွၢ်လၢပကဘၣ်စံးဆၢအိၣ်ခဲအံၤမ့ၢ်, “တၢ်တံာ်တံာ် မနုၤတဖၣ်အံၤဒီးအဂၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးလၢယကိမ့တမ့ၢ်ယပူၤတဝၢအပူၤန့ၣ်လဲၣ်.” လၢပကစံး ဆၢတၢ်သံကွၢ်အံၤကသ့အဂီၢ်တခီတၢ်လၢပကဘၣ်မၤအဆိကတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါဖိသၢ်မ တၢ်တဖၣ်လၢယပူၤတဝၢပူၤလၢတအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်ဒီးသမံသမိးကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မ နုၤအဃိတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤမ့ၢ်ဝံၤန့ၣ်ပ စးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်သိးကထုးန့ၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်ဆူကိၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကိ - ပုၤတဝၢ အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ

ကျဲတဘီလၢတၢ်ဃုထံၣ်ဖိသၢ်တအိၣ်ကိၣ်လၢပုၤတဝၢပူၤအံၤမ့ၢ်တၢ်တုၤလီၤပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒုးနဲၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအမဲာ်ဖံးခိၣ်မိၢ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအကါ ဒိၣ်န့ၣ်အအံၤတခီန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးနဲၣ်ဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၤလၢပုၤတ ဝၢအပူၤ, ဖိသၢ်အိၣ်ပွဲၤဂၤဒီးအသးန့ၣ်လၢဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါစုာ်စုာ်ဒီးဖိသၢ်လၢဟံၣ် တဖၣ်အပူၤလၢတအိၣ်ကိၣ်အိၣ်ပွဲၤဂၤန့ၣ်လီၤ. နဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်အံၤသ့ၣ်တၢ်အပ တီၢ်လၢလၢာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ကွဲးရဲၣ်လီၤပုၤတဝၢအကမံးတံာ်ဖိလၢကမၤစၢၤတၢ်, မ့တမ့ၢ်ပုၤအဂုၤအဂၤလၢကဟ့ၣ် လီၤအသး, ဒီးသရၣ်အဂုၤအဂၤလၢနကိၣ်အံၤအမံၤတက့ၢ်. တၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ကျိၤကျဲ အဂုၤတခါလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်ဒီးတဖျါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အပုၤမၤတၢ်ဖိခဲ လၢာ်သရၣ်သမါ, ပုၤမၤစၢၤတၢ်, ပုၤကွၢ်ထွဲကိၣ်ဒီးပုၤအဂုၤအဂၤတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤ မၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘၣ်သးပုၤနီၣ်လၢပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝၢပူၤတဖၣ်မၤ စၢၤဟ့ၣ်ထီၣ်စုာ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤတဖၣ်အံၤအဂီၢ်သ့အဒိၣ်အမ့ၢ်ပုၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါခိၣ်န့ၣ်, ဒီးဖိသၢ်အ နီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ (ပကတဲဘၣ်သးတၢ်ပျဲဖိသၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်လၢခံ) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်အံၤကမၤစၢၤပုၤဒ်သိးပကသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးစဲလိာ်သးလၢကိၣ်ဒီးပုၤတဝၢအ ဘၣ်စၢၤကဆူၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤစၢၤစုာ်ကိးနုၤလၢတၢ်မၤန့ၣ်ပုၤတဝၢအတၢ်မၤစၢၤ

လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ် (လီၤဆိဒၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢကွၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤထဲတဆံးတက့ၢ်မိၤတဖၣ်) န့ၣ်လီၤ. မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးပှၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ပှၤတဝၢအတၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအပၢ်ထီၣ်လၢတၢ်တ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.

- ၂. မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သကိးဆိအတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်တချုးနစးထီၣ်တ့ၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်သိးနကတဲနၢ်ပၢ်ဘၣ်ပှၤလၢအမၤစၢၤတဖၣ်လၢကဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤမနုၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တဲသကိးတၢ်ဒီးပှၤလၢကမၤစၢၤနုၤတဖၣ်ဘၣ်ယးဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်ကြးအိၣ်ကွၢ်အဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဘျုးတၢ်ဖှိၣ်အိၣ်လၢဖဲပအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်အကလုာ်အံၤတက့ၢ်. တဲဘၣ်စ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကွၢ်တဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကဟဲဆူကွၢ်ဒီးမၤလိန့ၢ်တၢ်ကမုာ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၃. ကိးတၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးတချုးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤစးထီၣ်ဒ်ဘၣ်အခါအံၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ကိးတၢ်ထံၣ်လိာ်လၢတၢ်ပိာ်ထီၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအခံ မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်ကတဲာ်ကတီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤပတြိာ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပှၤတဝၢတနီၤကအိၣ်တ့ၢ်လံၤဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖဲပှၤတဝၢအဂၤတအိၣ်ဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤပၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အမဲာ်ဖဲးခိၣ်အမိာ်ပှၢ်, ကျဲ, တၢ်လီၤဖဲပှၤလဲၤဒၣ်ထံအလီၢ်တဖၣ်, တၢ်လီၤလၢအကါဒိၣ်လၢပှၤတဝၢအဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၢ်, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါအလီၢ်ဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်, ဒီးဟံၣ်ခဲလၢာ်လၢအအိၣ်လၢပှၤတဝၢအဝဲန့ၣ်အပူၤတက့ၢ်.
- ၄. နတ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်ဝံၤဟးယုသ့ၣ်ညါဟံၣ်တဖျၢၣ်အပူၤဟံၣ်ဖိယိဖိအိၣ်ပှၤဂၤ, အသးနံၣ်ဒီးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးဖိသၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်အံၤကမၤစၢၤနုၤဒ်သိးနကပညိၣ်မတၤလၢတအိၣ်ကွၢ်ဒီးဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးပှၤနီၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ကဒုးနဲၣ်မိာ်ပၢ်ဖဲလဲၣ်တန့ၣ်လၢအဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖှိၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့လံာ်သ့လဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်အ့ဒယၣ်ဒီးကီၢ်ဘဲနံၣ်(နံ) (အဖြဲကၤမ့ၢ်န့ၢ်) န့ၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤလုာ်ပှၤဒိၣ်မးမ့ၢ်လၢအမၤစၢၤမိာ်ပၢ်တဖၣ်လၢကဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုာ်အပူၤလၢအကစၢ်ဒီးအဖိတဖၣ် (လီၤဆိဒၣ်တၢ်ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိအဂ့ၢ်အကျိၤအံၤတၢ်မၤအီၤသ့လၢကျဲတဘျုးဘိးအမ့ၢ်တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဟံၣ်ဖိ (တၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိာ်ပၢ်တဖၣ်လၢကဆုၢ်အဖိဆူကွၢ်) အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. သံကွၢ်ပှၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢ် (ဖိသၣ်ဒၣ်

လဲၣ်) မ့တမ့ၢ် တၢ်စူးကါတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါလၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတၢ်လံတဖၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢကီၢ်ကွီုတဲၣ်အပူၤန့ၣ်ဒုသဝီစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဟံၣ်ဖိယီဖိဒီးအသးန့ၣ်ခိဖျိစူးကါတၢ်ထၢပုၤနီၣ်ဂံၢ်စရိအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်သတြီၤက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤကွီုအနီၣ်ဂံၢ်စရိလၢတၢ်ယုထံၣ်ဖိသၢ်တအိၣ်ကွီုတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ၅. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤတၢ်ထၢပုၤဖိၣ်အိၣ်ဝံၤလံတစုန့ၣ် ကတဲၣ်ကတိၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအလီၢ်ခံကတၢ်လၢအဒူးန့ၣ်ဟံၣ်ဖိယီဖိဒီးဟံၣ်ဖိယီဖိအနီၣ်ဂံၢ်, အသးန့ၣ်ဒီးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဝံၤဒူးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဆူပုၤတဝၢအခိၣ်အနီၣ်တဖၣ်အအိၣ်လၢအဒူးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကွီုတဖၣ်အဂ့ၢ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဟံၣ်ဖိယီဖိတဖၣ်အံၤတဆူအဖိဆူကွီုလဲၣ်တက့ၢ်. လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်တၢ်စးထီၣ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတၢ်ဖဲးတၢ်မၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ကွီုအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢလိးကွၢ်မံး (ရဲၤ) Lok Jumbish (LJ) အတၢ်တိၢ်ကျဲၤလၢရးကွဲးစတၢ် (Rajasthan) ကီၢ်အုၤယၢ်အပူၤ

တၢ်ကဒူးအိၣ်ထီၣ် LJ အတၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ်ပုၤတဝၢဒူးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်တဖုလၢအအိၣ်ဒီးပိၣ်မုၢ်ပိၣ်ခွါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိဝံၤအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတၢ်ယုသ့ၣ်ညါအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါဘၣ်ဃးဟံၣ်ဖိယီဖိကိးဖျါၣ်ဒဲးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်တုၤသဝီအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢဒူးန့ၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်လၢဟံၣ်ဖိယီဖိကိးန့ၣ်ဒဲးလၢအအိၣ်လၢသဝီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဒီးတဖျါၣ်ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ကွီုလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်လီၢ်အါတိၤတုၤဒၣ်လဲၣ်တၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးကွီုဘၣ်ဆၣ်ကွီုတလဲၤအသးဂ့ၤဂ့ၤမ့ၢ်လၢကွီုသရၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤတအိၣ်လၢအိၣ်ပုၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တအိၣ်ကွီုဘၣ်မ့ၢ်လၢကွီုအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးတၢ်ဒုၣ်စၢၤယံၤလၢအဟံၣ်ဒီးမိၢ်ဟံၣ်တဖၣ်တပျဲအဖိမုၢ်လဲၤဆူကွီုအယိန့ၣ်လီၤ. ကွီုသရၣ်သမၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးအါတက့ၢ်မ့ၢ်အပိၣ်ခွါအယိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အံၤအဂီၢ်ကွီုပိၣ်မုၢ်အကရူၢ်တဖၣ်ဒီးသရၣ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤတဖၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွၢ်ထံတၢ်န့ၣ်လီၤကွီုအစရိဒီးမတၤလၢအဟးထီၣ်လၢတၢ်ဘၢၣ်စၢၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢကွီုချၢအတၢ်လီၢ် (Non-Formal Centers) တဖၣ်, သ့ၣ်ထီၣ်က့ၤ မ့တမ့ၢ် မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤကွီုအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်, ဒူးအိၣ်ထီၣ်ကွီုအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးမၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အတၢ်လီၢ်လၢ

ပှၤပိာ်မုၢ်သးစၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အဂၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်ကိၣ်သရၣ်အတၢ်မၤလိ, တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်အလံာ်အလံာ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သး, ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤကိၣ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤဒီးတၢ်သိၣ်လိပီးလိဆူကိၣ်ကိးဖျါၣ်ဒီးလၢအအိၣ်လၢ LJ အတၢ်တိာ်ကျဲၤအကဝီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. LJ အတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢကိၣ်ချၢ non-formal လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤဒီးစူးကါပှၤသးစၢ်တဖၣ်ဒ်ပှၤနဲာ်တၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

- Mathur R. (2000) Taking Flight. Education for All Innovation Series No. 14. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok

ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ

တၢ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကျဲၤအကျဲအံၤမ့ၢ်ဝဲ “ပှၤတဝါဒီးဖိသၣ်” အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ဖဲးယုာ်မၤယုာ်န့ၣ်လီၤ. အခီပညိမ့ၢ်ဝဲပကစူးကါပှၤတဝါတဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဒီးထူးန့ၣ်က့ၤအီၤဆူကိၣ်သ့လၢကျဲၤလဲၣ်. နီၢ်နီၢ်န့ၣ်တၢ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါလၢ, “ဖိသၣ်ဆူဖိသၣ်” ဒီးနစူးကါအီၤသ့လၢနတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအသးနံၣ်အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤသ့ဒီးမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘျူးအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^၁

ဖိသၣ်ဆူဖိသၣ်ကဒဲကဒဲအတၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ကျဲၤလၢအဂ့ၤတဘိလၢဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးယုာ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဟးယုာ်ညါဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဒီးမၤစၢၤမိာ်ပာ်တဖၣ်ဒ်သိးကဆုၤအဖိအလံာ်တဖၣ်ဆူကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢကီၢ်ကီၢ်တဲာ်ဖိသၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အပူၤပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိလၢအမၤလိ (၄-၆) တီၤတဖၣ်တုသကိးပှၤတဝါဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဝဲတရံးဟံၣ်ဒီးကိၣ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲဒုးဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါအပူၤဒီးမၤနီၣ်လီၤဝဲလၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ကိၣ် မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤမၤတၢ်လၢတၢ်ကရၢကရိအံၤစံးဝဲ, “ဖိသၣ်သၢဂၤမ့ၢ်အါၣ်လီၤလၢအအိၣ်လၢဟံၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအတီဒီးဘၣ်ဝဲ

^၁ လံာ်တဆၢအံၤဒီးတၢ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအဂ့ၢ်အံၤတၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ

“Children as Community Researchers,” UNICEF Web site: Teachers Talking about Learning: www.unicef.org/teachers/researchers/basemap.htm. ပဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပှၤဖးတၢ်ဖိတဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤ ယုာ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤလၢဝဲလီၤထံၣ်စိ web site အံၤအပူၤဒီးယုာ်ထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအဒိဒီးမၤလိန့ၣ်အါထီၣ်ဘၣ်လးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်လီၤ.” လၢတၢ်န့ၣ်အဃိဖိသၣ်ကဲထီၣ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီုဒီးပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကတုၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအလုၢ်ပှၤဒိၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးအပှၤတဝၢ လၢပှၤအဂၤတဆိကမိၣ်ထီၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျဲလၢအဘျူးအိၣ်တဘိလၢတၢ်ကစးထီၣ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်ကပျဲဖိသၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်သိးကဆၢတဲာ်ဝဲလၢကဘၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်မနုၤလၢအအိၣ်လၢကွီု - ပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအိၣ်အပတီၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢဖိသၣ်အသးန့ၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအံၤတၢ်မ့ၢ်တူၢ်လိာ်အီၤသၢပျၢၤန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤအိၣ်ထီၣ်သကိးကွီုဒီးပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်ဒီးမၤဝဲမုၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးဘၣ်တခီတၢ်စးထီၣ်မၤအီၤလၢအခိၣ်ထံးသ့န့ၣ်လီၤ. ကွီုဒီးပှၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဘၣ်ဒိၣ်တုၤလၢဖိသၣ်ကဘၣ်ဒုးန့ၣ်အဟံၣ်အဂီၢ်မ့တမ့ၢ်အသကိးအဟံၣ်တဖၣ်တြီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤတဖၣ်မ့ၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်လၢအလုၢ်ပှၤဒိၣ်တဖၣ်လၢပှၤတဝၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလဲၣ်အသးဒ်အံၤ ...

၁. စးထီၣ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်တပူၤဃီဒီးမၤအကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်လီၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်လၢအပှၤတဝၢအပူၤ (ဒ်အမ့ၢ်ကွီု, တၢ်လုၢ်လီၢ်, ဟံၣ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၢ်, ကျးဒီးအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.) ဟီၣ်ခိၣ်မဲာ်ဖံးခိၣ်အတၢ်အိၣ်ပျါလၢအလီၤဆီတမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်ကျဲ, ထံကျိထံကွာ်, ကစၢ်ကလိဒီးအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤစ့ၢ်ကိးတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်လၢပှၤတဝၢတဖၣ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးအလီၢ် (ဒ်အမ့ၢ်ပျီ မ့တမ့ၢ်ထံပူၤဝဲအဝဲသ့ၣ်လဲၣ်ဒၣ်ထံအလီၢ်တက့ၢ်.)

၂. တံာ်တဲာ်စးခိတီၣ်တဖၣ်တဘျူးကွီုဒီးတုၤလီၤတၢ်လီၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်မဲာ်ဖံးခိၣ်, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၢ်အကျဲတဖၣ်တက့ၢ်. စးခိအတီၣ်ဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီၤအဂၤမ့ၢ်တအိၣ်တခီစူးကါလၢၢ်, သ့ၣ်အကူၢ်, ပျံၤ မ့တမ့ၢ် နီၣ်ကတုၤတဖၣ်တက့ၢ်. နကအဲၣ်ဒီးစူးကါတၢ်တဘျူးမံၤဒ်အမ့ၢ်စးခိတီၣ်အက့ၢ်နၢၣ်ဘၣ်လွံၢ်ကနူၤယူတဖၣ် မ့တမ့ၢ် လၢၢ်တဖၣ်လၢအဒုးန့ၣ်ဟံၣ်ဒီးနီၣ်ကတုၤတဖၣ်လၢကဒုးန့ၣ်ထံကျိထံကွာ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်မၤလီၤတၢ်ဒီးဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢနီၣ်ကွီုဒီးလၢၢ်တဖၣ်ကဲမနုၤအခါၣ်စးလဲၣ်တက့ၢ်.

၃. မၤဖိသၣ်ဆၢတဲာ်လၢတၢ်မနုၤအကါဒိၣ်ကတၢၢ်လၢအဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အသိးတဖၣ်တက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပနီၣ်လီၤဆီလၢတၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢစးခိတီၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အကါဒိၣ်လီၤဆီအံၤအက့ၢ်အဂီၤကဘၣ်လီၤဆီလၢတၢ်အဂၤလၢအဆၢထၢၣ်ထီၣ်လၢတၢ်အဂၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဆီအံၤကကဲဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ် (တၢ်လီၢ်လၢပှၤကိးဂၤသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးဘၣ်ထွဲအီၤလၢတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်အဂၤဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတဝါအပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.)
၄. ဟ်လီၤတၢ်ကံးညးဒိၣ်တက့ၢ်, စးခိဖးတီၣ်အဃၢတဘျုး, မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢတၢ်ကွဲးလီၤလံာ်လၢအလီၤသ့လၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤတက့ၢ်. ဟ်ဖျိၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဟဲအိၣ်ဝဲတရံးတၢ်အံၤတက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်ဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်ဟ်တၢ်လီၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တတီၤ (ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အသိး) ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်အဟံၣ်ကဘၣ်တၢ်ဟ်အီၤဝဲတရံးလၢကိၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကိၣ်အိၣ်ဘူးလၢအဟံၣ်ခဲလၢာ်သ့အသိး, မ့တမ့ၢ် ပှၤတဝါအဝဲလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်အသိးတဖၣ်ဟ်အီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအသးကံးပူၤတက့ၢ်. တၢ်လီၢ်အံၤမ့ၢ်အိၣ်ယံၤလၢအဟံၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်တခီအဝဲသ့ၣ်ကလဲၤဟးလၢအပှၤတဝါအပူၤခဲအံၤခဲအံၤဒီးဟ်အီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအနူၤထံးဝဲဝဲဖးယံၤန့ၣ်လီၤ.
၅. သံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢမ့ၢ်အသ့ၣ်ညါတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်အဂၤတဖၣ် လၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢအပှၤတဝါအကနူၤတဖၣ်ဝဲဝဲအိၣ်ဒါတက့ၢ်. ဟ်လီၤတၢ်ပနီၣ်လၢတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်လၢတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်တၢ်လီၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
၆. မၤဖိသၣ်တဖၣ်ဆၢတဲာ်ပှၤတဝါအမဲာ်ဖဲဒိၣ်အက့ၢ်အဂီၤလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်(ကျဲ, ပျီ, ကစၢ်ကလိဒီးထံကျိတဖၣ်) လၢအကရူၢ်တက့ၢ်. ဟ်ဖျိၣ်လီၤတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်အံၤဆူဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤတက့ၢ်. မၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးလၢအပှၤတဝါအမဲာ်ဖဲဒိၣ်က့ၢ်ဂီၤလီၤဆီတဖၣ်အံၤကြၢးဘၣ်တၢ်ဆီလီၤအီၤဖဲလဲၣ်တက့ၢ်. နကအဲၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကဟးဝုၤဝီၤမ့တမ့ၢ်ဟးတရံးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလၢကကွၢ်ထံဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤသၢပျၢၤလံာ်န့ၣ်မၤဖိသၣ်တဖၣ်ကွၢ်က့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဒီးတဘျီဒီးမၤလီၤတၢ်လၢက့ၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖးလဲၢ်အပူၤတက့ၢ်.
၇. ဖဲပှၤကိးဂၤအၢၣ်လီၤဘၣ်ဃးတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်, က့ၢ်ဂီၤလီၤဆီတဖၣ်, ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်အံၤကဘၣ်အိၣ်ဖဲလဲၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤဝံၤဖိသၣ်တဖၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလၢစၢ်ဘိ မ့တမ့ၢ် ကသံၣ်ထံမ့တမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးဘိဒ်သိးကအိၣ်ဖျါထီၣ်ထီဘိအဂီၢ်လၢစးခိတီၣ်အလီၤတက့ၢ်.

၈. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဘၣ်ထွဲဒီးတီၤဒီတတီၤညါအယီု ပလိၣ်ဘၣ်လၢဖိသၢ်ကပၤန့ၣ်လီၤတၢ် အကါဒိၣ်အသီတဖၣ်လၢဖိသၢ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကစးထီၣ်မၤပွဲၤလီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒီးဒူးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကွီုတဖၣ်အဂီၢ်ဖိသၢ်ဘၣ်စးထီၣ်ဆၢ တဲာ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လီၤဆိဆိတဖၣ်ဒီးထီၣ်စးခိဆံးဖိတဖၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤလၢ ကကဲတၢ်လၢလံာ်တဖၣ်အခါၣ်စးအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ◆ ဖိသၢ်ကိးဂၤဒေးအဟံၣ်, ဖိသၢ်အသးနံၣ်, ဒီးဖိသၢ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ကွီု မ့တမ့ၢ် တ အိၣ်ကွီု
- ◆ ပှၤလၢအကါဒိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အဟံၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲ မ့တမ့ၢ် မၤတၢ်အလီၢ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၢ်ဟးဆွဲးအိၣ်အမ့ၢ်တၢ်လီၤပျံၤလီၤဖူးအလီၢ် (တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအ လီၢ်)
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၢ်အဲၣ်ဒီးတအဲၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၢ်လဲၤထဲတဂၤ, တၢ်လီၢ်လၢဖိသၢ်လဲၤဒီးအမိၢ်အပၢ်ဒီးအဘူးအတံာ် တဖၣ်, အတံာ်သကိးတဖၣ်ဒီးပှၤနီၢ်ဒိၣ်အဂၤတဖၣ်သ့
- ◆ တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအကျဲ (လီၤဆီၣ်တၢ်လၢပှၤကွီုဖိလဲၤထီၣ်က့ၤလီၤလၢဟံၣ်ဒီးဆူကွီု တဖၣ်စူးကါဝဲ) ဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်စူးကါၣ်အမ့ၢ်ဟးလၢခိၣ်, လ့ၣ်ယီၢ်, သိလ့ၣ်ယီၢ်, သိလ့ၣ်ဒီးလ့ၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်

၉. ဟးဒီးနပှၤကွီုဖိတဖၣ်လၢနပှၤတဝၢအပူၤၣ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်မၤပွဲၤလီၤဟီၣ် ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တသ့ဖဲအသ့တက့ၢ်. ဖဲနဟးဒီးနပှၤကွီုဖိ တဖၣ်အခါ မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်အိၣ်ဖိၣ်လီၤဆိဆိအခါၣ်လဲာ်, ကွဲမ့ၢ်ပှၤဒိၣ်တုၣ်ခိၣ်ပှၤတ ဖၣ်လၢကဟဲကတီၤလီၤတၢ်ဆူဖိသၢ်အအိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးစၢၤလၢပဘၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်အါ ထီၣ်တၢ်မနုၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤကစးထီၣ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤယုၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်လၢတၢ်ဒူးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကွီုဒီးဒူးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲလၢနလိၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢနတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤန့ၣ်ပၤတဖၣ်ဖိကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၤလၢန့ၣ်ပၤတတၢ်အပူၤသ့ဒီးဒုးန့ၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ပၤတဖၣ်ကမၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၤ, သရၣ်သမၤဒီးပၤတတၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်မၤသ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤထီၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအမိၢ်အပၢ်ဒီးသိးကဆၢအဖိတဖၣ်ဆူကိၤအဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်နံၣ်ဖိ(လ်) C-EMIS အတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အီၤလၢ Save the Children (UK) န့ၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိၤတဖၣ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၤအမိၢ်အပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၤဘၣ်လးဘၣ်မနုၤအယိတဆၢအဖိဆူကိၤအဂီၢ်ဒီးတၢ်မနုၤလၢကဘၣ်တၢ်မၤအီၤဒီးသိးကထူးန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဆူကိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကိၤဒီးပၤတတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤအီၤဒီးတၢ်အိၣ်သးတဘိယုၢ်ယီၤဒီးစူးကါအီၤလၢတၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဲထီၣ်တၢ်မၤလိမိၢ်ပၤတမံၤလၢဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်ပၤတတၢ်ကြၢးကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤသ့ညိညိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကြၢးဘၣ်တၢ်ဆၢလီၤအီၤဆူပၤတတၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဝဲၤလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢပၤထံၣ်လီၢ်အိၣ်သကိးလိာ်သးအလီၢ်ဒီးသိးပၤလၢအအိၣ်လၢပၤတတၢ်အပူၤတဖၣ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤမ့ၢ်ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်စးထီၣ်ထူးန့ၣ်က့ၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဟဲဆူကိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပၤဖျိၣ်ဖိယၢ်ဖိလၢအအိၣ်လၢယိၤကီၢ်ကလံၤစိးမ့ၢ်ထီၣ်တကပၤအန့ၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်စူးကါတၢ်ယုထၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢတၢ်ယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၤမ့ၢ်လၢအတၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါစရိတအိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအမိၢ်အပၢ်ဒီးဟ့ၣ်အီၤစးခိလၢအလိၣ်တဖၣ်ဒ်သိးအဖိတဖၣ်အိၣ်ကိၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤပၤဖျိၣ်ဖိတဖၣ်ခဲလၢအိၣ်ဘၣ်ကိၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲဆူကိၤအဂီၢ်

မၤသကိးတၢ်ဒီးန့ၣ်ပၤမၤတၢ်ဖိ, မ့တမ့ၢ် န့ၣ်ပၤတဖၣ်ဖိ, ဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢအအိၣ်လၢပၤတတၢ်အပူၤလၢတဟဲကိၤဘၣ်လဲၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲကိၤအဂီၢ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တမံၤလၢတၢ်ကဘၣ်စံးဆၢအီၤအံၤမ့ၢ်ဝဲ, “တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မနုၤလၢဖိသၣ်တအိၣ်ကိၤလဲၣ်ဒီးထီၣ်သတြီၤအီၤဒီးဖိသၣ်လၢအဟဲကိၤတဖၣ်တက့ၢ်.”

ဒ်ပမၤလိတၢ်လံလၢအပူၤကွၢ်အသိးတၢ်ဂ့ၢ်ကိတနီၤဒ်အမ့ၢ် (ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်) တၢ်ထံၣ်အိၣ်ကသ့ မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢအကံၢ်အလဲပူၤတဖၣ်တၢ်ထံၣ်အိၣ်ကသ့ဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပွဲၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်အိၣ်လီၤကြိုးမ့ၢ်ဂ့ၢ်, လၢအဘၣ်တူၢ်တၢ်လံတၢ်ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်မ့ၢ်အယီၤ မ့တမ့ၢ် ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်ခွါအယီၤဒီးဖိသၢ်လၢအဘၣ်ဟံးမူဒါလၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါဘၣ်ဃးဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤ

တၢ်ယုဟ်ဖှိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအံၤမၤစၢၤပူၤဒ်သိးပကမၤဂ့ၢ်ထီၣ် inclusive တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတၢ်ပူၤအတၢ်ထဲသိးတုၤသိးအတၢ်ပိးတၢ်လိတမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်စူးကါအိၣ်လၢထံကီၢ်တဘျုးကီၢ်လၢအၤဖျါကၢအပူၤ, အမဲရကၢခၢၣ်သး, လၢကီၢ်အ့ၣ်ကလံၤစိးဒီးအခၢၣ်သးဒီးမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤစိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ်ဖှိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤက ...

- ◆ မၤစၢၤပူၤလၢအအိၣ်လၢပူၤတဝါအပူၤဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတထီၣ်ကိၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယီၤတထီၣ်ကိၣ်အဂ့ၢ်ဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အိၣ်လၢကဟးထီၣ်ကိၣ်တဖၣ်
- ◆ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢပူၤတဝါအပူၤလၢဖိသၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအသကံၢ်ပဝးဒီးဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်အဂ့ၢ်
- ◆ မၤစၢၤတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢတၢ်ကမၤဟးဂီၤ, မၤလီၤမၢ်ကွၢ်တၢ်တံာ်တၢ်လၢဖိသၢ်တအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအံၤဘၣ်တၢ်စူးကါစ့ၢ်ကိးအိၣ်လၢတၢ်ပၤဆုၤကိၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤကျဲၤသနူ (School Management Information System SMIS) လၢကီၢ်ကိၣ်တဲာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်စူးကါစ့ၢ်ကိးအိၣ်လၢတၢ်ပၤဆုၤကိၣ်ဖိအကျဲၤသနူ (Student Tracking System STS) လၢကီၢ်ဖံးလံးဖံး(၆)န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ဘုကလိဒုး(၅), ဒီးကလံၤစိးဒီးကီၢ်အ့ၣ်ကခၢၣ်သးတနီၤစူးကါတၢ်ထၢဖှိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအကျဲၤအံၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပူၤတဝါအခိၣ်နၢ်တဖၣ်ထၢဖှိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဖိသၢ်အဟံၣ်ခိၣ်ယီၤခိၣ်ကိးဖျါန့ၣ်ဒီးလၢအအိၣ်လၢပူၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢအကြးအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဝံၤထုးန့ၣ်အဝဲသ့ဆူကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါတၢ်ထၢဖှိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအံၤအယီၤန့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်

တဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိုဘၣ်ဆၣ်မၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်စ့ၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤပိၣ်ထွဲတၢ်အပတီၢ်လၢလၢအံၤလၢတၢ်မၤတၢ်ဂၤလိၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

၁. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢကိုဒီးပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢအနီၣ်ဂံၢ်စရီအပူၤကွဲးရဲၣ်လီၤဖိသၣ်ခဲလၢၣ်လၢတအိၣ်ကိုတဖၣ်တက့ၢ်.

၂. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသရၣ်အဂၤဒီးပုၤလၢအမၤစၢၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ကိုလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. နကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်လၢနကွဲးရဲၣ်လီၤအံၤလၢလံာ်အခိၣ်ထံးတဘျီအပူၤဒီးဆိကမိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးကို, ပုၤတဝၢ, ဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်စံးဆၢဆူတၢ်ဂီၤလၢပလူၤကွၢ်ယုအံၤတဖၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ကြၢးသမံသမိးကွၢ်အံၤလၢဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုၣ်စုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃. စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဝံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်နီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တအိၣ်ကိုလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. တၢ်သံကွၢ်လၢလၢတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအံၤလၢ child-friendly အကိုလၢကီၢ်ဖံးလံးဖံး(၆) ဒီးကီၢ်ကိုၣ်တဲၣ်ဒ်သိးကနီၤပၢၢ်အါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢအလီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢတမၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^၂ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တံာ်ဖဲလဲၣ်တမံၤလၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်ဒီးဟးထီၣ်ကွၢ်ကိုလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးနတၢ်သံကွၢ်ဒ်နဲလၢအသ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တံာ်လၢနတူၢ်ဘၣ်ဒီးအိၣ်ထီၣ်ညီၣ်န့ၣ်လၢနပုၤတဝၢအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတဝၢအခိၣ်အနၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်အံၤတက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤနၤသ့လၢတၢ်ယုဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်လၢတအိၣ်ကိုတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

^၂ ဖိသၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (profile) အဒိတဖၣ်လၢထံကီၢ်အါဘျီအပူၤဒ်အမ့ၢ်အဲ(လ်)စဲးလဲၣ်ဒဲး (EL Salvador) ဒီးယူဂါၣ်ဒ် (Uganda) န့ၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အံၤသ့လၢ Toolkit for Assessing and Promoting Equity in the Classroom, produced by Wendy Rimer et al. Edited by Marta S. Maldonado and Angela Aldave. Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID, Washington DC. 2003.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်လီၤဆီလိာ်သးဒီးဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ

- ◆ ဖိသၣ်မ့ၢ်ထံကီၢ်ကလုာ်မနုၤလဲၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်မ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်မတၢ်တန့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အတၢ်ဘျုးတၢ်ဘၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်

- ◆ ဖိသၣ်မ့ၢ်ပိာ်မုၢ် မ့တမ့ၢ် ပိာ်ခွါလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အသးနံၣ်အိၣ်ပဲၤနံၣ်လဲၣ်.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် : တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤသါ

- ◆ ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးခါ.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်ဖဲးတၢ်မၤဒီးက့ၢ်အတၢ်မၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအရဲၣ်အကျဲၤ - တၢ်လိာ်လၢကဘၣ်မၤတၢ်

- ◆ ဖိသၣ်မၤတၢ်လၢကမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့လၢဟံၣ်ဃီအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ခါ.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် : တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတၢ်ဂ့ၤ : တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူးမၤဆါမၤဆူၣ်မၤစိး

- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်မၤအသးဒ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်အယုာ်မၤသးဒ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. ဖိသၣ်အံၤဟးထီၣ်က့ၢ်ခဲအံၤခဲအံၤခါ. (အဒိ, ဖဲဘၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဖျးတၢ် မ့တမ့ၢ် ဘၣ်ကူးဘုကူးဟုအခါ)

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒိ - HIV/AIDS - အဟူးအသး

- ◆ ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်အတၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဒ်လဲၣ်.

တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - က့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပီးအလီၤဒီးအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၤအကျဲ

- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲတမံၤမံၤလၢကလဲၤဆူက့ၢ်အဂီၢ်ခါ.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဘူး မ့တမ့ၢ် ယံၤလၢက့ၢ်လဲၣ်(တၢ်ဒုၣ်စၢၤ, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၢ်အဆၢကတီၢ်)

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲ - တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်

- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အသးနံၣ်အိၣ်ပွဲၤနံၣ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်ခံၣ်လၢၢ်အိၣ်မူဒီးဒါ. မ့ၢ်တအိၣ်မူတခီမိၢ် မ့တမ့ၢ် ပၢ်စူးကွံာ်အသးလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတီၤပတီၢ်အိၣ်ဆံးအါလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယီဖိဟးထီၣ်ကိတဂၤဂၤဒါ. ဘၣ်မနုၤအယီဟးထီၣ်ကိလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်ဒီးအပၢ်အံၤအိၣ်ယုာ်ဒီးကစီဒီဒါ.
- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးမတၤလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံၣ်ပူၤယီပူၤအံၤအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ကိတသ့ဒ်ပွဲၤဂၤလဲၣ်.
- ◆ မတၤကွၢ်ထွဲဖိသၣ်လၢအိၣ်ကိတသ့ဒ်တဖၣ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်လၢပုၤဂၤအထံအကီၢ်လၢတၢ်ယုဖံးယုမၤအဂီၢ်တဘျီဘျီဒါ.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ - ကိတဘျးအလဲ

- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤမိၢ်ပုၢ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်ပၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤခံကလုာ်တကလုာ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.(မ့ၢ်အိၣ်တမံၤမံၤ)
- ◆ ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယီဖိအိၣ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်အိၣ်တခီဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အလဲၣ်ထဲလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယီဖိဒီးလဲလီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်အိၣ်တခီဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အလဲၣ်ထဲလဲၣ်.
- ◆ ဟံၣ်ယီဒီတဖျါၣ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်တလါအဂီၢ်အိၣ်ဆံးအါလဲၣ်.
- ◆ ဟံၣ်ဖိယီဖိတဖၣ်လီၢ်စ့လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်လီၢ်စ့တခီလီၢ်ဝဲဆံးအါ, ညီန့ၢ်လီၢ်စ့တနံၣ်ပွဲၤဘျီလဲၣ်.
- ◆ ပုၤအိၣ်လၢဟံၣ်အပူၤပွဲၤဂၤလဲၣ်.
- ◆ ဟံၣ်ဖိယီဖိအံၤဘၣ်ယးဒီးပုၤတဝါအခိၣ်အန့ၢ်တဂၤဂၤဒါ.

၄. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်ဖျၢ်တဖၣ်လၢကထာဖှိၣ်တၢ်စံးဆၢတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်သံကွၢ်ဖျၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်ဒ်လၢထးတဖၣ်အသိးသ့ဒီးတၢ်စံးဆၢတဖၣ်တၢ်ကြၢၤကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအီၤမ့တမ့ၢ်တၢ်မၤအီၤလၢဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခိၣ်သ့ၣ်အလံာ်က့ၢ် child profile form အပူၤဒ်အဒိလၢအဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤ လၢလံာ်အံၤအကတၢ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝံၤ, (က) ဆှၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤဆူဖိသၣ်အဟံၣ်

ပူၤယီၤပူၤလၢတၢ်ကမၤပဲၤလီၤအီၤအဂီၢ်ဒီးဆုၤ ကဒါက့ၤအီၤဆူက့ၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢခိၣ် နၢ်အအိၣ်, (ခ) သရၣ်မၤပဲၤတၢ်သံက့ၢ်တဖၣ်ဖဲအလဲၤဟးအိၣ်သကိးဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ် အခါ, (ဂ) သံက့ၢ်ဖိသၢ်အကစၢ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဖဲအဟဲအိၣ်က့ၤအဖိလၢက့ၢ်အခါ တက့ၢ်.

၅. တၢ်သံက့ၢ်ဖုၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်မၤပဲၤလီၤအီၤမ့ၢ်ဝံၤလၢၣ်ဒီးမ့ၢ်ဟဲက့ၤတုၤက့ၤဆူက့ၣ်ဝံၤန့ၣ်ကွဲးဖိ သၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအဂ့ၢ်ဖုၣ်ကိၣ်ဒ်အဒိလၢလၢ်အသိးတက့ၢ်. တၢ်အဒိလၢလၢ်အံၤမ့ၢ် တၢ်မၤလိအဒိလၢဖိသၢ်တဂၤစုၣ်စုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိလၢလၢ်အံၤကမၤစၢၤနၢ်ဒ် သိးကဒုးန့ၣ်တၢ်ဘျးဖဲဒီးတၢ်ပဲၤထံနီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်မၤလိလၢ က့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

နီၢ်အ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢအဟဲလီၤစၢၤလၢမိၣ်ကလုာ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်ကလံၤစိး တကပၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်ကမိၣ်ဒီးန့ၣ်ဝဲလၢအသးအိၣ် (၉) နံၣ်ဘၣ်ဆၣ်အအိၣ်ဖျၢၣ်အ လံာ်ကွဲးနီၣ်တအိၣ်ဘၣ်. အပၢ်စူးကွံာ်အသးလံာ်န့ၣ်လီၤ. အမိၢ်တခီအသးနံၣ်အိၣ် (၃၀) ဒီး တဖျိကဒါက့ၤအသးအသိတဘျီလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အမိၢ်မ့ၢ်ပုၤတသ့လံာ်တသ့လံာ်ဒီး အတၢ်မၤမိၢ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်မၤအိၣ်စံာ်လၢစံာ်ဆဲးဆဲးဖိတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အဖဲကွံာ်လုာ်ဒိၣ် ထီၣ်အီၤဒီးအ ဒိပုၤဝဲခွါလၢအသးနံၣ်အိၣ်ယဲၢ်နံၣ်တဂၤလၢတအိၣ်ကတီၢ်ဆိက့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အဟံၣ်ဖိယီၤဖိမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိလၢအဖျိဒီးတလါအတၢ်ဟဲန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၅၀၀) ဘး ဧါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲစံာ်မိၢ်ပုၤမ့ၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤတအိၣ်အခါန့ၣ်နီၢ်အ့ၢ်အမိၢ်န့ၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢဝဲၣ်ဘီကိးဒ်ပုၤမၤတၢ်ကိၢ်ကိၢ်ဂီၤဂီၤတနံၤဂီၢ်တနံၤအဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အ ဟံၣ်ဖိယီၤဖိအံၤတဘၣ်ဃးဒီးန့ၣ်သဝီနီတဖျၢၣ်ဘၣ်အယိတဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပုၤတဝၢခီတ ဖုအအိၣ်ဘၣ်. နီၢ်အ့ၢ်မၤလိတီၤဖုၣ်က့ၢ်တုၤဒၣ်တတီၤဒီးခံတီၤဘၣ်ဆၣ်အဝဲဟးထီၣ်ကွံာ်က့ၢ် ဖဲအထီၣ်တုၤသၢတီၤအခါမ့ၢ်လၢအမိၢ်ပုၤန့ၣ်အီၤက့ၢ်ဖိတၢ်ကူတၢ်သိးဒီးဟ့ၣ်န့ၣ်အီၤတၢ်လဲၤ ထီၣ်က့ၤလီၤဆူက့ၣ်အဘူးအလဲတန့ၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. က့ၢ်အံၤအိၣ်ယံၤဒီးအဟံၣ် (၂၅) ကံလိ မံထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနီၢ်အ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်ဒီးအခါအတၢ်ထီၣ်က့ၢ်အဆၢကတီၢ်လီၤဟံတတ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢ တၢ်ဆူးတၢ်ဆါအယိန့ၣ်လီၤ. အဝဲညီန့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်သါထီၣ်သါလီၤဒီးတၢ် ကိၢ်ဒိၣ်တၢ်ဆါန့ၣ်လီၤ.

၆. နထၢဖျိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်ကွံာ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်မနုၤလၢ အမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်ဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. တီၤတဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ် လၢနဆိကမိၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်ဒ်သိးနကထံၣ်အီၤဂ့ၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်တ က့ၢ်. အဒိလၢထးအံၤနီၢ်အ့ၢ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီ, တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အလံာ်ကွဲးနီၣ်တ

ဟံၣ်ဖိယိဖိ	မုၢ်ခွါ		သးနံၣ်	တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ် (ကွဲးလီၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအထိလီၤဆီလၢဘၣ်လိာ်အသးလၢလံာ်တၢ်ဖျါလၢလၢာ်အသိး)						တၢ်ရဲလိာ်အိၣ်ဒီး	တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ	
မံၤ	မုၢ်	ခွါ		တအိၣ်ကိၣ်နီတအျီ	NFE	ကတီၤဆီကိၣ်	တီၤဖုၣ်	တီၤထီ	ခီလုၣ်	ဖိသၢ်အံၤ	(၁)	(၂)

NFE = non-formal education

၇. ဖိသၢ်အမိၢ်အပၢ်မ့တမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိန့ၣ်လီၤမၤတၢ်လၢပုၤဂၤအထံအကီၢ်တဘျီဘျီဧါ. (ဝံသးစူၤကဝီၤယၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဒ်အကြးအဘၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဟ့ၣ်ပၢ်အသးအသိးတက့ၢ်).

ပၢ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်. ----- (ကွဲးလီၤနံၣ်လါလီၤတၢ်လီၤဆဲး)
 မ့ၢ်, န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝုၢ် ----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
 န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆဲးယံာ်လဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤအနံၣ်အလါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်

မိၢ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်. -----(ကွဲးလီၤနံၣ်လါလီၤတၢ်လီၤဆဲး)
 မ့ၢ်, န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝုၢ် ----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
 န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆဲးယံာ်လဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤအနံၣ်အလါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်

ဟံၣ်ဖိယိဖိဒီဖျါၣ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤန့ၣ်လါလီၤတၢ်လီၤဆဲး)
မ့ၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝ့ၢ်-----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆံးယံၣ်လဲၣ်---(ကွဲးလီၤအန့ၣ်အလါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်.

၈. တၢ်ဟဲန့ၣ်လၢတလါအဂီၢ် (ကဝီၤယၢ်အီၤ)

၁၀၀၀ ဘး ဆူအဖီလၢ်	၅၀၀၁ - ၈၀၀၀ ဘး
၁၀၀၀ - ၂၅၀၀ ဘး	၈၀၀၁ - ၁၀၀၀၀ ဘး
၂၅၀၁ - ၅၀၀၀ ဘး	၁၀၀၀၀ ဘး ဆူအဖီခိၣ်

၉. မတၤအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်လၢအိၣ်ကွီတသ့ဒဲးတဖၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ကတီၤဆိကွီသ့ဒဲးတအိၣ်ကတီၤဆိကွီလၢဟံၣ်ဖိယိဖိအံၤအပူၤန့ၣ်အိၣ်ပွဲၤဂၤလဲၣ်.

မတၤအံးထွဲကွၢ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်လၢဟံၣ်ပူၤဖဲမ့ၢ်ဆါခီအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

မိၢ်ပၢ်-----ဘူးတၢ်အဂုၤအဂၤ (ကွဲးလီၤတၢ်လီၤဆဲး)

ပှၤတဝၤအတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အလီၢ် ----. ဟ့ၣ်ပှၤကွၢ်ဖိသၣ်အဘူးအလဲ ----

အဂုၤအဂၤမ့ၢ်အိၣ် (ကွဲးလီၤတၢ်လီၤဆဲး) ----

၁၀. ဟံၣ်ကစၢ်မ့တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်

ဟံၣ်ဖိယိဖိအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်လၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ခါ.
(တပၣ်ယုၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢဟံၣ်သူၣ်လီၤအသးလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်ဘၣ်)

မ့ၢ်အိၣ် : ကစၢ် -----	ဟဲး(က)ထၢၣ် (ဟီၣ်ခိၣ်အလဲၢ်)
ဒီးလဲလီၤ -----	ဟဲး(က)ထၢၣ်
ဟံၣ်ဖိယိဖိပၤဘၣ် -----	ဟဲး(က)ထၢၣ်

မ့ၢ်တအိၣ် : -----

အဂုၤအဂၤ -----

ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယိဖိအံၤအိၣ်ဒီးအကစၢ်အဟံၣ်ဒုၣ်ဝဲခါ.

အိၣ် ----- တအိၣ် -----

မ့ၢ်အိၣ် : အဟံၣ်ဒုၣ်ဝဲဒါ----- ငါအိၣ်ဝဲ -----
ဟံၣ်အကလုာ် (ကွဲးလီၤတၢ်လီၤဆဲး) -----

၁၁. အိၣ်ဆိးလီၤဒီးက့ၢ်အတၢ်ဒုၣ်စၢၤဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၢ်လီၤဆူက့ၢ်အဘူးအလဲ
က့ၢ်ဒီးဖိသၢ်အဟံၣ်န့ၣ်အိၣ်စီၤစုၤဆဲးယံၤလဲၣ်. -----(ကွဲးတၢ်ဒုၣ်စၢၤ)
ဖိသၢ်အဟံၣ်ဒီးက့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤလီၤယံၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဆဲးအါလဲၣ်. -----
ဖိသၢ်လဲၤဆူက့ၢ်လဲၣ်. (ကဝီၤယၢ်အီၤ)
ဟးလၢအခိၣ် သိလုၣ် သိလုၣ်ယီၢ်
လုၣ်ယီၢ် ချံ ဘၢး(စ်)
အဂ့ၤအဂၤ (ကွဲးဖျါထီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး) -----

၁၂. ဟံၣ်ဖိယိဖိဟးထီၣ်က့ၢ်လၢတၢ်ဘၢၣ်တီၤတဂၤဂၤဒါ. -----ဟးထီၣ် -----တဟးထီၣ်
မ့ၢ်ဟးထီၣ် : လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၃. ဖိသၢ်အံၤထီၣ်ဘၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီလဲၣ်. ----- ထီၣ် ----- တထီၣ်ဘၣ်
မ့ၢ်ထီၣ်ဘၣ်က့ၢ် : ထီၣ်ဘၣ်ဝဲဆဲးယံၤလဲၣ်. -----

၁၄. ဖိသၢ်အံၤဟးထီၣ်က့ၢ်လၢတၢ်ဘၢၣ်တီၤတဘျီဘျီဒါ. -----ဟးထီၣ် -----တဟးထီၣ်
မ့ၢ်ဟးထီၣ်က့ၢ် : ဟးထီၣ်ဘၣ်ဝဲဆဲးယံၤလဲၣ်. -----
မ့ၢ်ဟးထီၣ်က့ၢ် : ဟးထီၣ်က့ၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၅. ဖိသၢ်အဟံၣ်ဖိယိဖိအံၤမ့ၢ်ပှၤတဝၢအတၢ်ကရၢကရိဖိတဂၤဂၤဒါ. -----မ့ၢ်, အိၣ်. -----တအိၣ်
မ့ၢ်အိၣ် : တၢ်ကရၢကရိမနုၤလဲၣ်. -----

၁၆. ဖိသၢ်အံၤဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢဘျီစ့ၤတမံၤမံၤလၢအတၢ်ထီၣ်ဘၣ်က့ၢ်အဂီၢ်အံၤဒါ.
----- ဒီးန့ၣ် ----- တဒီးန့ၣ်
မ့ၢ်ဒီးန့ၣ် : ဘၣ်မနုၤအယိဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢဘျီစ့ၤအံၤလဲၣ်. -----

၁၇. ဖိသၢ်အံၤထီၣ်ဘၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီဒါ. ဖိသၢ်အံၤလီၤဟိလၢအတၢ်ထီၣ်က့ၢ်အပူၤခဲအံၤခဲအံၤဒါ.
မ့ၢ်လီၤဟိ ----- မ့ၢ်တလီၤဟိ -----
မ့ၢ်လီၤဟိလၢတၢ်ထီၣ်က့ၢ် : လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၈. ဖိသၣ်အံၤလီၤတၢ်တၢ်ဒိးစးတဘျီဘျီဧါ.

တလီၤတၢ်နီတဘျီ -----

လီၤတၢ်တုၤ ၂၅% -----

လီၤတၢ် ၂၆%-၅၀% -----

လီၤတၢ်အါန့ၢ် ၅၀% -----

၁၉. ဖိသၣ်အံၤယဲၤန့ၢ်အသးနံၣ်မ့တမ့ၢ်ဖုၣ်န့ၢ်အသးနံၣ်လဲၣ်. -----ယဲၤန့ၢ် မ့တမ့ၢ် ဖုၣ်န့ၢ်
-----တယဲၤန့ၢ် မ့တမ့ၢ် တဖုၣ်န့ၢ်ဘၣ်

၂၀. ဖိသၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်မုၢ်ဆါဒိတၢ်အိၣ်လၢတဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအပူၤအိၣ်ဧါ. အိၣ် ----- တအိၣ် -----
ဖိသၣ်အံၤအိၣ်မုၢ်ဆါဒိတၢ်အိၣ်ထီၣ်ဧါ. အိၣ် ----- တအိၣ် -----

၂၁. ဖိသၣ်အိၣ်ဒိးက့ၢ်ဂီၤတလၢတဝဲၤဒိးဟးဂီၤတမံၤမံၤဧါ.

မ့ၢ်အိၣ် : ကွဲးလီၤတၢ်လီၤဆဲး -----

၂၂. ဖိသၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်တဘျီဘျီဧါ.

မ့ၢ်အိၣ် : ကွဲးတၢ်ဆါအမံၤ ----- မ့တမ့ၢ်...

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤဘၣ်တၢ်ပၢ်အိၣ်ဒိတၢ်ခူသ့ၣ်ဧါ. မ့ၢ် -----

အဆၢဒိၣ် ၃.၃

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးဆူက့ၣ်

ခဲအံၤပမၤဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်က့ၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒွဲးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိတအိၣ်က့ၣ်အဂီၢ်ဝံၤပစးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကဘၣ်ထုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူက့ၣ်ဒ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ်တခါအံၤစးထီၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်ဟူးဂဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးလၢလၢတဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢနကအဲၣ်ဒီးမၤကွၢ်မ့တမ့ၢ်မၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၢ်အီၤဒီးနတၢ်အိၣ်သးလၢနက့ၢ်ဒီးနပူၤတဝၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ

လံာ်အဆၢဒိၣ်လၢအပူၤကွၢ်တဆၢပစူးကါက့ၢ်ဒီးပူၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်သိးပကထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်က့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအီၤလၢပူၤတဝၢမ့တမ့ၢ်ပူၤက့ၢ်ဖိဒီးနီၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဒီးပူၤအဂၤန့ၣ်လီၤ. ပထၢဖိၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တဖၣ်တအိၣ်က့ၣ်လဲၣ်အဂီၢ်ခိဖျိမၤပဲၤတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်က့ၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤပဘၣ်စးထီၣ်ဟူးဂဲၤမၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်အံၤလၢဖိသၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢပကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်မၤပိာ်တၢ်အပတီၢ်လၢလၢတဖၣ်တက့ၢ်.^၃ တၢ်အကျိၤအကျဲအံၤလီၤကံာ်လိာ်အသးဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ inclusive, learning-friendly environment ကကဲထီၣ်အဂီၢ်တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢလံာ်အဘၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ထွဲန့ၣ်နၤဒ်သိးနကစးထီၣ်မၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ်နိးတၢ်ဘျးတၢ်တံာ်တံာ်တဖၣ်လၢ inclusion အဂီၢ်ဒီးထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးဆူက့ၣ်ပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်တဖုလၢကပဲာ်ထံနီၤဖးန့ၢ်နၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တၢ်ထၢဖိၣ်အီၤလၢက့ၢ်ဒီးပူၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအအိၣ်ဒီးဖိသၢ်အတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ်အပူၤတက့ၢ်.

^၃ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ : လံာ်န့ၣ်ကျဲၤတၢ်သမံသမိးဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်တုၤသိးထံသိးလၢတီၤပူၤ, လၢအဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အီၤလၢဝဲဒၣ်ရဲမၤ (Wendy Rimer) ဒီးအပူၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်သမံသမိးဒီးဘၣ်အီၤလၢ Marta S. Maldonado 'D; Angela Aldave န့ၣ်လီၤ. Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID, Washington DC. 2003.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအကြၢးအဘၣ်လိာ်အသးတက့ၢ်. ပှၤတဖၣ်အံၤ ကမ့ၢ်ပှၤတဖုယီၤလၢအမၤတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤသ့ၣ် သ့ၣ်ဒ်လံာ်အဘၣ်ခံအပူၤအသိးမ့တမ့ၢ်ပှၤလၢအဟူးၤလီၤဆီဒ်တၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ အံၤသ့န့ၣ်လီၤ. လၢကျဲအဂၤတဘိဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကအဲၣ်ဒီးမၤလဲၢ်ထီၣ်အီၤဒီးပှၤအဂၤ လၢအဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤဒီးလီၤဆီဒ်တၢ်လၢတၢ်ဟံးန့ၣ်မူဒါလၢ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ၂. နီၤဖးလီၤကရူၢ်တဖၣ်အံၤဆူကရူၢ်ဖိတဖၣ်ဒ်အမူအဒါမ့တမ့ၢ်နီၤဖးလီၤအီၤဆူအတၢ်သး ဝဲအိၣ်တဖၣ်အသိးတက့ၢ်. အဒိ, ကိုသရၣ်, မိာ်မုၢ်ကရူၢ်ဖိ, ပှၤတဝါခိၣ်န့ၣ်, ဒီးကိုဖိ, ကျးကစၢ်ဒီးပှၤမၤအိၣ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအတၢ်မၤတဖၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်အသိးတက့ၢ်.
- ၃. ကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ် ကြၢးဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤသ့ၣ်ကရူၢ်တဖုအသိးလၢတၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်တ ဖၣ်ဆူကိုဒီးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်ကြၢးဆိကမိၣ် ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢကပၢၢ်ထီၣ်လၢအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မနုၤလီၤ က်လၢကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်န့ၣ်လဲၣ်. လၢကမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအဂီၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ် နိးတၢ်ဘျးမနုၤအိၣ်လဲၣ်. တၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်အံၤတၢ်ပဒုၣ်ဟးဆွဲးအီၤကသ့ၣ်လဲၣ်. တၢ်အကါဒိၣ်လၢကဘၣ်ဆိကမိၣ်ဆိတၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်အံၤဒ်သိးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤက ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ၄. ကရူၢ်တဖုဘၣ်တဖုဆၢတဲာ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ကထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိုလၢတၢ် မၤအီၤသ့တခါမ့ၢ်ဝံၤဟံၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်က့ၤကရူၢ်တဖၣ်အံၤကိးဖုဒဲးလၢတၢ်ကနီၤဟ့ၣ်လီၤသ ကိးအတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. မၤဖျါထီၣ်သကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢတၢ်မၤအီၤ သ့ခိဖျိဆိကမိၣ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်တဖၣ်အံၤဒီးတၢ်လၢနဆိကမိၣ်လၢအကြၢးအ ဘၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.
- က. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤတခါလၢကထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်အအါကတၢ်ဆူကိုန့ၣ်လဲၣ်. မ့တ မ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤတခါလၢတၢ်ကြၢးမၤအီၤအဆိကတၢ်လၢတၢ်အိၣ်သးလီၤ ဆိဆိအံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လဲၣ်. နကအဲၣ်ဒီးစးထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢနဆိကမိၣ်လၢ တၢ်ကြၢးမၤဆိအီၤတဖၣ်သ့ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ခ. လၢကရူၢ်တဖုဒီးတဖုအဘၣ်စၢၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤပလိာ်အသးဒီးတၢ် မၤသကိးအီၤတပူၤယီၤသ့အိၣ်ခါ. တၢ်မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤ

ကံလိာ်အသးအံၤမၤစၢၤန့ၣ်လၢတၢ်ကျဲးစး၊ တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢၣ်စ့ၤလီၤဒီးမၤအါထီၣ်တၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်မၤန့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ဂ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအကါဒိၣ်မနုၤတခါလၢအဖျါလီၤကံလၢကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်သ့ဒီးတၢ်ကြးမၤအီၤအဆိကတၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ကျဲးအဂ့ၤကတၢ်တဘိမ့ၢ်ဝဲတၢ်စးထီၣ်တၢ်တမံၤလၢပကမၤန့ၣ်အီၤညိညိတခါဒီးမၤအါထီၣ်အီၤတဆိတဆိဆူအကီၢ်ထီၣ်တဖၣ်ဒီးအမ့ၢ်တၢ်လဲလိာ်တၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢတၢ်ကပာ်ဖျါယုာ်ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤတဖၣ်လၢတီၤပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ဃ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤလၢတၢ်မၤအီၤသ့လၢတၢ်စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢအအိၣ်ဟံၤစၢၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဖဲလဲၣ်တမံၤလၢကလိာ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ချၢန့ၣ်လဲၣ်. လၢကမၤန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ချၢအဂီၢ်ညိၣ်တၢ်ကရၢကရိလၢကမၤစၢၤတၢ်တဖၣ်အဲၣ်ဒီးထံၣ်လၢနကဒုးနဲၣ်နကျဲးစးမၤတၢ်လံၤတၢ်ဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဒီးန့ၣ်တဖၣ်တသ့ဖဲအသ့အဂ့ၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိစးထီၣ်တၢ်တမံၤလၢနမၤအီၤသ့ခဲအံၤဖဲနကျဲးစးမၤဒီးသိးနကမၤန့ၣ်တၢ်အဂၤလၢအလိာ်ပုၤဂၤအတၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ချၢအခါတက့ၢ်.
- ၅. ပုၤကိးဂၤဒဲးကြးမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်အီၤလၢတၢ်ကဟူးဂဲၤအီၤလၢထးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤကဘၣ်ပာ်ယုာ်ဒီးတၢ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.
- က. တၢ်ပညိၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးမၤန့ၣ်အီၤ. အဒိ, တၢ်မၤအါထီၣ်ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီလိာ်အသးဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ဒီးသိးကအိၣ်ဘၣ်က့ၢ်အဂီၢ်.
- ခ. ကျိၤကျဲၤတဖၣ်လၢတၢ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢတၢ်ကမၤပွဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အဂီၢ်အဒိ, တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးအိၣ်ဖျါဒီးမိၢ်ပာ်လၢအဖိအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်ဒီးသိးကယုာ်ထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်လိာ်တဖၣ်အဂီၢ်, တၢ်အိၣ်ဖျါသကိးဒီးပုၤပၤဆုၤက့ၢ်တဖၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ကန့ၣ်လီၤစူးကါဘၣ်က့ၢ်အတၢ်ပီးတၢ်လီၤဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအကြးမၤအါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်က့ၢ်ဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ဂ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလီၤဆီၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ယၤထီၣ်အီၤလၢထးတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.
 - ဃ. ပှၤလၢနကျဲးစးလဲၤဆူအအိၣ်တဖၣ် (အဒိ, ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီၣ်လိာ်အသးတဖၣ်အမိၢ်အပၢ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ) ဒီးပှၤလၢအန့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤ (ဒ်အမ့ၢ်ပှၤပၤဆှၢက့ၢ်, သရၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးအဂၤတဖၣ်) န့ၣ်လီၤ.
 - င. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လိမနုၤလၢအလိၣ်တဖၣ်ဒီးနကမၤန့ၢ်တၢ်တဖၣ်အံၤသ့ဒ်လဲၣ်.
 - စ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီမနုၤလၢကသမံၤသမိးကွၢ်က့ၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်မၤနၤအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. (အဒိ, ဖိသၣ်ကိးဂၤန့ၣ်လီၤက့ၢ်)
၆. ကရူၢ်တဘျုးဖုမ့ၢ်မၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤဆီၣ်လိာ်အသးတဘျုးမံၤန့ၣ်မၤလီၤတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကနီၤဟ့ၣ်လီၤသကိးအတၢ်လဲၤခီဖျိတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘၣ်ဘျုးလိာ်အသးသ့န့ၣ်လီၤ.
၇. ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကရူၢ်ကိးဖုဒီးဒ်သိးကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးလိာ်အသးတဖုဒီးတဖုအတၢ်ဖံး
- တၢ်မၤဒီးဒုးဘၣ်ထွဲက့ၤအီၤလၢတၢ်မနုၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤခဲအံၤဒီးတၢ်မနုၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤတၢ်လံၤအီၤလၢကမၤနၤတၢ်အဂီၢ် (တၢ်မနုၤလၢအမၤတၢ်ဒီးတၢ်မနုၤလၢတမၤတၢ်လဲၣ်) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်လဲၣ်. စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤလၢတၢ်ကဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်ဆဲးမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤမ့တမ့ၢ်လဲၤလိာ်အီၤအဂီၢ်ဒီးမၤကဒီးအီၤဆူညါအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂီၢ်

လံာ်တဆၢအံၤကွၢ်ထံတၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံာ်တၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive အဂီၢ်ဒ်ပတဲသကိးတၢ်လံၤအီၤလၢအပူၤကွၢ်အသိးဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢပကမၤနၤကွၢ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတဖၣ်အံၤလၢက့ၢ်ဒီးပှၤတဝါလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအမၤဂ့ၤထီၣ် inclusive တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အံၤပကြၢးကွၢ်ဆိကမိၣ်အီၤဒ်တၢ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်စူးကါအီၤသ့လၢတၢ်စးထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါအသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်သးဝးတရံး

တၢ်အိၣ်ဖျါအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါ - ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျါအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါ တဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်ကိတသ့ဘၣ်မ့တမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤအခွဲးကအိၣ်ကိတၢ် န့ၣ်ဖဲအတၢ်လၢတၢ်ပၣ်နီၣ်အီၤလၢအထီၣ်ဝဲသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကမၤစၢၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤသ့ နီၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤတၢ်ဒီးပုၤတဝၢဒီးဟီၣ်ကဝီၤပဒိၣ်, တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒ်သီးတၢ်ကမၤတနံၣ်တဘျီ တၢ်အိၣ်ဖျါအတၢ်ကွဲးနီၣ် (birth registration drives) ဒ်သီးဖိသၢ်တဖၣ်ကအိၣ် ကွဲးဒီးအတၢ်အိၣ်ဖျါတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဆဲးကျါတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၤဒီးတၢ်ဆါဟံၣ်တဖၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါဒ်သီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်တဖၣ်လၢကလဲၤ မၤနီၣ်အဖိအတၢ်အိၣ်ဖျါအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ကွၢ်မဲၢ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးတၢ်မ့ၢ်လၢ **HIV/AIDS အယိ** - ဖိသၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါသံ သတြိာ် HIV/ AIDS တဖၣ်ကအိၣ်ကိတၢ်စ့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဟံၣ်ဖိယိဖိ မ့တမ့ၢ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တထီၣ်ဘၣ်ကိမ့ၢ်လၢပုၤအဂၤတဖၣ်ပျံၤအဝဲသ့ၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ပမၤ စၢၤအဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤသကိးတၢ်ဒီး AIDS အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢကမၤတၢ်မၤလိဖုၣ်လၢ HIV/ AIDS အဂီၢ်လၢကိၣ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်အပူၤလၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါနီၣ်ပၢၢ်အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢၢ်လၢအဖိတအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိာ် HIV/ AIDS အံၤတဖၣ်အတၢ်လိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်တဖၣ် (အဝဲသ့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်) ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဒိသဒိသဖိသၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါတဖၣ်အံၤဖဲအဟဲကိတၢ်အခါကသ့အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်ကိတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါဒ်သီးကတူၢ်လိာ်မုၢ်ဖိသၢ်လၢအ ဘၣ်ကွၢ်ဆါမဲၢ်ဒီး HIV ဆူကိၣ်, မၤပွဲၤအတၢ်လိၣ်ဒီးဒိသဒိသအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ကွၢ်တ လီၤကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ မၤအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အသကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်အတၢ်ကရၢကရိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်မၤလိအီၤလၢလၢ်အံၤအသိးတက့ၢ်.

မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်လဲၤခီဖျိအပူၤ : ထံးခၢ် (Thika) HIV/ AIDS အတၢ်တီၢ်ကျဲၤ

ကမုၢ်သဘူကရၢလၢအမံၤမ့ၢ် FAWEK လၢအိၣ်လၢကီၢ်ကဲၣ်နယၣ်ယုထၢသံးခၢ် (Thika) ကီၢ်ရၣ်လၢကမၤတၢ်လၢအပူၤမ့ၢ်လၢတီၤဖုၣ်ကိၣ်ဖိသၣ် (၁၇%) န့ၣ်အိၣ်ဒီး HIV/AIDS ဒီး (၂၂%) တီၤထီၣ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီး HIV/AIDS အယီၤန့ၣ်လီၤ. FAWEK ပညိၣ်လၢတီၤဖုၣ်ဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘိထီၣ်သီတဖၣ် (၁၀-၁၃) နံၣ်အဂီၢ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်သကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢန့ၣ်လီၤ. ကရၢအံၤကအိးထီၣ်ကျဲလၢသးစၢ်မုၢ်ခွါလၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပၢ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢမုၢ်လိၣ်ဘိခွါလိၣ်ဘိထီၣ်သီဘၣ်ဃးမုၢ်ခွါအတၢ်ရၢလိၣ်မုၢ်လိၣ်, တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဆါလၢအဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ကံၣ်ခီဖျိတၢ်မံၤယုၣ်လိၣ်သးအဂီၢ်ပၣ်ယုၣ် HIV/AIDS စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤပညိၣ်တီၤဖုၣ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤလိတၢ်သမၤတၢ်မံၤယုၣ်လိၣ်သးလၢအမ့ၢ်ကျဲအိၣ်ထံးလၢ HIV/AIDS အတၢ်ဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ကံၣ်လိၣ်အသးအံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိဖုၣ်ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢသရၣ် (၆၄) ဂၤလၢတီၤဖုၣ်ကိၣ် (၃၂) ဖျါၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မၤတၢ်ဒ်သကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢအသိးဒ်ပုၤနဲၣ်ကျဲတဖၣ်လၢအကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢတၢ်မၤလိဖုၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤအံၤအယီၤသရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပၢ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဘၣ်ဃး HIV/ AIDS ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်သိၣ်လိအပိးအလိတဖၣ်ဒ်သိးကစူးကါဝဲလၢအကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မုၢ်ဒီးခွါ (၆၄) ဂၤလၢကိၣ် (၃၂) ဖျါၣ်ဒီးသရၣ်တဂၤစုၣ်စုၣ်လၢကိၣ်သၢဆံၣ်ဖျါၣ်အပူၤထီၣ်တၢ်မၤလိဖုၣ်လၢခံၣ်သီအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံၣ်သရၣ်မၤတၢ်ဒ်သကိးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢအိၣ်ဒီးဖိသၣ်ကဲထီၣ်တၢ်ကရၢကရိၣ်အံၤအခိၣ်အနီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤတၢ်ကွၢ်ကီၢ်လၢ HIV/AIDS အဂီၢ်, တၢ်ဒုးနဲၣ်ဘၣ်ဒ်အိၣ်လၢအခိၣ်တီၢ်မ့ၢ် Bush Fire ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်ရူးထီၣ်ဒီးဒုးနဲၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ကစီၣ်ဘၣ်ဃး HIV/AIDS အဂီၢ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤဒ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိအသိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မုၢ်ခွါ (၆၄) ဂၤအံၤဘၣ်တၢ်သိၣ်အီၤလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအတံၤသကိးတဖၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤဖိသၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်အယီၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဃး HIV/AIDS ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤစးထီၣ်လၢကိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤစူးကါတၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, ထါ, တၢ်ဒုးနဲၣ်, တၢ်ကတီၤဂ့ၢ်လိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ကိၣ် (၃၂) ဖျါၣ်အံၤပိၣ်မုၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်ကအိၣ်ဝဲ (၂၅၀) ဂၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤအတၢ်မၤန့ၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိအါထီၣ်တုၤ

(၈၀၀၀) ဂၤဒီးသရၣ် (၈၀၀) ဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သကိးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလိာ်သးအကရၢ အံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲဖိသၣ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢဂီၤခီတချုးမၤလိတၢ်လၢတီၤပူၤအခါ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးန့ၣ်အီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢမိၢ်ပၢ်အတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးတၢ် မၤအံၤမၤတၢ်ထဲလၢကိၣ်တကးဘၣ်ဒီးတၢ်ကစီၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆူထီၣ်စ့ၢ်ကိးအီၤဆူသရိၣ်စီၤ မိၤ, ဖှါအလီၢ်ဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

HIV/AIDS and Girls' Education: The Fawe Kenya Experience.
Forum for African Women Educationalists. Nairobi, Kenya . www.fawe.org

တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူမၤစိး – ဖိသၣ်မ့ၢ်ပျံၤလၢတၢ်ကကဲထီၣ်အသးဒီးအဝဲသ့ၣ်တမံၤမံၤလၢ ကိၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ထီၣ်ကိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်ဒ်သိးပနၢ်ပၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိၣ်အံၤက သုအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ပမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်ဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်လၢတၢ်မၤဆူမၤစိးအံၤကထီၣ်အသးလၢကိၣ် အလီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒီးတၢ်ဒုးစၢၤလၢကိၣ်ဒီးဟံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ (ပကမၤလိအါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ လၢလံာ်ယုဘ့ၣ်တဘ့ၣ်ခဲကၢၢ်) န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပမၤတၢ်ဒီးပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢကကွၢ်တၢ်လီၢ်လၢကိၣ်ဒီးတၢ်ချၢဖဲတၢ်မၤ ဆူမၤစိးကထီၣ်သ့အလီၢ်တက့ၢ်. ပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဆူဖိသၣ်ဆူကိၣ်ဖဲအလီၢ် အိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒီး – ဖိသၣ်လၢအသၣ်ဝံၤလီၤဒီးဒီးတအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တ ဖၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်တသ့ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဘၣ်ဖိသၣ်တဖၣ် အံၤလဲၣ် (ပကမၤလိအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ လၢလံာ်ယုဘ့ၣ်တဘ့ၣ်ခဲကၢၢ်)

- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်မၤလိအဂီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ် အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးကိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအဘျုးကအိၣ်ဝဲလၢကိၣ်ဖိဖိ မ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဆီလီၤတၢ်ကွၢ်ထံဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဖိသၣ်အမဲတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကိၣ်ဒီး အံးထွဲကွၢ်ထွဲစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢအဆိးကွဲဆါဘိတဖၣ်လၢတၢ်မၤသကိးယုတၢ်ဒီးတၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးဟူးသး – လၢထံၣ်ကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤပိၣ်မုၢ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ်တၢ်ထူးထီၣ်ကွၢ်အိၤလၢကွၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဆိကတၢ်တမံၤကမ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢကဟ့ၣ်ဘၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ်ကဆဲးထီၣ်ဘၣ်ကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအိၤလၢလံာ်ယုဘျုးတဘျုးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်အိၣ်သး

တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ် – တၢ်ကူၣ်ဘၣ်သ့မၤစ့ၤလီၤတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်သ့, ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်မၤတံာ်တၢ်ဖိသၣ်အါဂၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအဖျိၣ်တဖၣ်လၢကွၢ်အံၤကဘၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

Child-friendly ကွၢ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ကွၢ်တဲၣ်အံၤထၢဖျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်အိၣ်သးလၢကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတမၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးဖျါလၢကဟးထီၣ်ကွၢ်လၢတၢ်ဖးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိဖျိၣ်ယၢ်ဒီးဖိသၣ်ဘၣ်ဖံးဘၣ်မၤတၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤလိၣ်တၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ထါအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ဆးတၢ်, တၢ်တုၤဘျီတၢ်လၢသ့ၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး, တၢ်ဒိလံာ်ဒိလံာ်, ခိၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိၣ်အံၤတဖၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်ဟဲန့ၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကစူးကါဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤဒီးန့ၣ်တၢ်လၢကပီၤလၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်တနီၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအဟံၣ်ဖိဃီဖိဟဲသိၣ်လိၣ်လီၤတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤဆူတီၤပူၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ထါသတီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢကျဲၤအံၤအယီၤဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်ထံၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢကွၢ်ဟံၣ်ဃာ်မိၢ်ပၢ်ဖိဖုအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျိးဘၣ်ဃးအဖိအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဂ့ၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤအါထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆဲးကျိးတဲသကိးလၢမိၢ်ပၢ်ဒီးဖိအဘၢၣ်စၢၤဘၣ်ဃးဖိသၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကဟဲစိၣ်န့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖျိၣ်လၢအပူၤဟံၣ်ဖိအဂီၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ – မိၢ်ပၢ်လၢအဖျိၣ်တဖၣ်တဘျီတခါဟ့ၣ်အဖိတၢ်လိၣ်အခိၣ်ထံးဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်,တၢ်ကူတၢ်သိးတဖၣ်တန့ၢ်ဘၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အယီၤဖိသၣ်တဖၣ်အဲၣ်ဒီးမၤတၢ်လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဲထီၣ်အသးဖဲဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးဖိလံာ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တကြါးတဘၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနီၤဒီးတနီၤ

အဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. အယိအဝဲသ့ၣ်တဟ်လုၢ်ပၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတနၢ်ပၢၢ်ဝဲလၢဘၣ် မနုၤအယိဖိသၢ်ကြၢးအိၣ်ကွီုလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤ န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤယုၤဖိသၢ်လၢတၢ်ဟးလၢပုၤတဝၢအပူၤဖဲကွီုအဆၢကတီၢ်ဒီးတနၢ်ပၢၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်တၢ် လၢအဝဲသ့ၣ်မၤလိဝဲလၢကွီုတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်အကၢဒိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢမိၢ်ပၢၢ်ဒီးပုၤတဝၢလၢတၢ်လီၢ်ဂၤလၢကဟဲကဲပုၤမၤစၢၤသရၣ်လၢတီၤပူၤတ က့ၢ်. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲဆူတီၤပူၤအခါအဝဲသ့ၣ်နီၤဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ အအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးတနၢ်ပၢၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိအကၢဒိၣ်လၢဘၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်တဖၣ်အံၤ လဲၣ်တက့ၢ်.

တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပဲၤ : ညီန့ၣ်ဖိသၢ်မၤန့ၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအဂ့ၤကတၢ်လၢမိၢ်ပၢၢ်တ ဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၣ်တဘျီတခိၣ်မိၢ်ပၢၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိလံၤတချုးမ့ၢ်လၢဘၣ်လဲၤမၤတၢ်အယိ န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအခါဖိသၢ်တဖၣ်ကဘၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအီၤလၢပုၤအဂၤလၢ အကွၢ်ထွဲဖိသၢ်တသ့ဒ်ဖိသၢ်အမိၢ်အပၢၢ်ဒၣ်ဝဲအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်သိးက မၤစၢၤဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ပၢ်ပနီၣ်မုၢ်နံၤတနံၤလၢပုၤလၢအဘၣ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်လၢတမ့ၢ်အဖိဒၣ်ဝဲတဖၣ်ဟဲဆူ ကွီုတက့ၢ်. ဒုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢဖိသၢ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီးတဲတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဖဲသးညီတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢပုၤအံးထွဲကွၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်လၢကထံၣ်လိာ်အသးဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢက ကတိၤသကိးဘၣ်ဃးဖိသၢ်အတၢ်မၤလိလၢကွီုအဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကျဲးစးမၤန့ၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပဒိၣ်မ့တမ့ၢ်ကမျၢၢ်သဘျီက ရၢလၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤပျဲဖိသၢ်က့ၤစိာ်ဆူအဟံၣ်လၢကဖးန့ၢ်အမိၢ်အပၢၢ်မ့တမ့ၢ်ပုၤလၢအအံး ထွဲကွၢ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ပှၤတဝၢအတၢ်အိၣ်သး

ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ် – လၢထံကီၢ်တနီၤအပူၤမိၢ်ပာ်မ့ၢ်ဘၣ်ယုထၢကဆုၤအဖိမုၢ်မ့တမ့ၢ် အဖိခွါဆူကွၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကဆုၤအဖိခွါဆူကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးဖဲးတၢ်မၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. နၢ်သက့တၢ်အံၤတမၤအသးထီၣ်ဘၣ်. လၢကီၢ်မိၢ်ကိလံယၣ်အပူၤပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွၢ်လၢကွၢ်တလီၤလီၤဒ်သိးကလဲၤဖဲးလဲၤမၤတၢ်လၢအပှၤဟံၣ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်ဖဲပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မၤလိဘၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကဒီးန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အခွဲးအယၢ်တုၤသိးထဲသိးအဂီၢ်ပကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ်.

- ◆ ကွၢ်ထံဖိသၣ်တၢ်ထီၣ်ကွၢ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်စရိဒီးယုထံၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိဖဲလဲၣ်တကၤလၢအဟးထီၣ်ကွၢ်ကွဲးနီၣ်စရိဒီးယုထံၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကွၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ဒီးပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးလီၤဆီဒ်တၢ်တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖၣ်လၢကအိၣ်ကွၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. နမၤတၢ်အံၤသ့ခီဖျိတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကမံးတံာ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပာ်သရၣ်သမၤကရၢန့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်ပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်လၢတၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤလၢအဒုးနဲၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤအိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဒုးဘၣ်ထွဲတၢ်လၢနသိၣ်လိလၢတီၤပူၤဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဘၣ်တနံၤအံၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကဆုၤအဖိမုၢ်ဖိခွါဆူကွၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကွဲးန့ၢ်လွဲးန့ၢ်မိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကအံးထွဲကွၢ်ထွဲဘၣ်အဖိမုၢ်ဖိခွါတဖၣ်ထဲသိးတုၤသိးတက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကရဲၣ်ကျဲၤကဒါက့ၤဟံၣ်ဃီအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်ဒ်သိးပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ကအိၣ်ဘၣ်ကွၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိလၢအအိၣ်ဒီးမူဒါအါမံၤတဖၣ်ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အဆၢကတီၢ်လၢအလဲလိာ်အသးသ့ညီကဒ်လၢအဂီၢ်တက့ၢ်. ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်ဒ်သိးပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အိၣ်ကွၢ်ကချုးဒ်ဝဲအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ♦ တၢ်အိၣ်သးဖဲလၢပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အိၣ်က့ၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်ကျဲးစးဆိကမိၣ်ထီၣ်ဒီး ဃုထံၣ်န့ၣ်ကျဲးအဂၤလၢတၢ်ကဟ့ၣ်လီၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. (အဒိ, တၢ်မၤလိတၢ်လၢအဟံၣ်ဒၣ်ဝဲ)
- ♦ နးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကမၤစၢၤပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်လၢကအိၣ်ဘၣ်က့ၢ် အမ့ၢ်တၢ်မၤစၢၤက့ၢ်အဘူၣ်အစ့ၤ, က့ၢ်တၢ်အိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤဘူၣ်လီၤက့ၢ်အလံာ်အလံာ်တၢ် ပိးတၢ်လီၤ မ့တမ့ၢ် က့ၢ်အတၢ်ကူၣ်တၢ်သီးတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤမိၢ်လုၢ်ပာ်လၢအထူသန့ - inclusive က့ၢ်န့ၣ်ကြးတူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်လၢအကတိၤတၢ်ကတိၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီတဖၣ်ပလိာ်ဘၣ်လၢ...

- ♦ ကမၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပာ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်လၢကမၤဘၣ်လိာ်က့ၢ်တၢ်သိၣ်လိာ်ပိးလိာ်တဖၣ်ဒ်သိး ကဟံၣ်ဖျိယုာ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢပုၤတဝၢအဝဲန့ၣ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိလၢပမၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၢ်တၢ်သိၣ်လိာ်အံၤအယိပုၤတဝၢကထံၣ်လၢတၢ်မၤလိတဖၣ်အဘျူးအဖျိအိၣ်ဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကဆုၤအဖိဆူက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကမၤတၢ်အံၤလဲၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢလံာ်လွံာ်ဘၣ်တဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ♦ လၢတၢ်သိၣ်လိာ်အပူၤစူးကါတၢ်တဲလၢပျၢၤ, တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, ထါဒီးတၢ်ယဲၤလၢအဘၣ်တၢ်တဲလီၤအီၤလၢပုၤသးပုၤတဖၣ်တက့ၢ်.
- ♦ လၢဖိသၢ်လၢတကတိၤကျိာ်တကျိာ်ယီၤလၢက့ၢ်အဂီၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်လၢအကတိၤကျိာ်ခံကျိာ်လိာ်သ့ၣ်သိးကနးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိကျိာ်လၢဖိသၢ်တဖၣ်အံၤအကျိာ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

က့ၢ်အတၢ်အိၣ်သး

က့ၢ်အဘူးအလဲ - ဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအဖျိတဖၣ်အဂီၢ်က့ၢ်အဘူးအလဲမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတမံၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤမနုၤကသ့ၣ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးပှၤပၤဆၢက့ၢ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတၢ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်လၢဘျဲၣ်စ့ၤမနုၤလၢအကဲတၢ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်ကတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ကျဲလၢကမၤစ့ၤလီၤဘျဲၣ်စ့ၤတဖၣ်အံၤတက့ၢ်. အဒိ, ခိဖျါမၤစ့ၤဖိသၣ်လၢကိအဘူးအလဲ, ကိတၢ်အိၣ်, ကိလံာ်လဲၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤဒီးကိအတၢ်ကူတၢ်သိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နကမၤတၢ်အံၤသ့ခိဖျါတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိလၢအအိၣ်လၢပှၤတၢ်အပှၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤသးအလီၢ်အကျဲ - လၢခိခိၣ်ပှၤလၢကျါတၢ်လီၢ်တဖၣ်ကိမ့ၢ်ယံၤဒီးဟံၣ်ယီၤန့ၣ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးဆၢအဖိဆူကိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်ဒ်သိးကမၤစ့ၤဖိသၣ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တကၤလၢအအိၣ်ယံၤကတၢ်ဒီးကိခိဖျါစူးကါကိဒီးပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်ကိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတၢ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကပျဲဖိသၣ်တဖၣ်ထီၣ်ကိဒီးက့ၤလီၤဆူအဟံၣ်ပှၤပှၤဖျဲးဖျဲးလဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ကိတၢ်ဆၢကတီၢ်အရဲၣ်အကျဲ - ဖိသၣ်တနီၤကအဲၣ်ဒီးမၤလိတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဆၣ်မၤလိဝဲတသ့မ့ၢ်လၢတၢ်ထီၣ်ကိအဆၢကတီၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂူၢ်လိာ်အသးဒီးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါပိာ်မုၢ်ဖိတနီၤဒီးပိာ်ခွါဖိတနီၤကဟးထီၣ်ကိမ့ၢ်လၢကိအဆၢကတီၢ်တဘၣ်လိာ်အသးဒီးအမူၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢဟံၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုၣ်ဒ်သိးကမၤစ့ၤဖိသၣ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထီၣ်ကိအဆၢကတီၢ်လၢအလဲလိာ်အသးသ့ညီကဒၣ်လၢဖိသၣ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ကရၢကရိလၢပှၤတၢ်အပှၤလၢအမၤတၢ်လၢဖိသၣ်လၢအဘၣ်ဖဲဘၣ်မၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢကျဲခိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်အိၣ်တအိၣ်တက့ၢ်. တၢ်ကရၢကရိလၢဖိသၣ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်နီတဖုန့ၣ်နဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်သ့ၣ်. အဒိ, တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိတဖၣ်ကသိၣ်လိကဒါက့ၤဖိသၣ်အံၤတဖၣ်ဖဲဟါခိလီၤကိပျါအခါ မ့တမ့ၢ် နွံအကတၢ်အခါအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပီးအလီတဖၣ် - ကိၣ်မ့ၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပီးအလီလၢလၢပဲၤပဲၤ ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကိၣ်ဖိတနီၤတအိၣ်ဒီးထီၣ်ကိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပအိၣ်ဒီးလၢပကနီၤပၢၢ်ကိၣ်အ တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်တၢ်လဲလိာ်အီၤကသ့လၢကဟံၣ်ဖျိၣ်ယုၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၢ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပဲၤတဖၣ်လဲၤထီၣ်ကိၣ်တသ့မ့ၢ်လၢကိၣ်အိၣ်လၢအဖီခိၣ်တက ထၢအယိဘၣ်ဆၣ်တီၤမ့ၢ်အိၣ်လၢအဖီလၢတကထၢန့ၣ်ဖိသၢ်အံၤဟဲကိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ် မနုၤသ့ၣ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပှၤတဝါခိၣ်နီၣ်တဖၣ်လၢထံအီၤလၢအကဆိဒီး ပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါတၢ်ဟးလီၤလီၤဆီအဂ့ၢ်တက့ၢ်. (ကွၢ်လံာ်အဘျုးယဲၤတက့ၢ်)
- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၢ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်အတၢ်လိၣ်လၢ နီၣ်ခိးနီၣ်သးတဖၣ်တက့ၢ်. ဇုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်လၢကိၣ်ကမၤလၢပဲၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤအတၢ် လိၣ်သ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

တၢ်သ့ၣ်တအိၣ်သးတအိၣ် - ညီနီၣ်ကိၣ်တသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ် လိၣ်လၢအလီၤဆီတဖၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်ညါနီၣ်ပၢၢ်လၢကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၢ်တဖၣ် အံၤဒဲးလဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤစၢၤသရၣ်ဒီးဖိသၢ်တဖၣ်အံၤကသ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၢ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဖိသၢ်တဖၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်သးမၤအသးဒဲးလဲၣ်. အတၢ်လိၣ်လီၤဆီလၢတၢ်မၤလိအပူၤ မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ ဆဲးကျၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ကျိၤဒီးကမျၢၢ်သဘူၤကရၢတဖၣ်, ကိၣ်သရၣ်တၢ်မၤလိ ခီလုၣ်ဒီးသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢမ့ၢ်အသ့ၣ်ညါသရၣ်လၢအနီၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ယးတၢ်သိၣ်လိဖိသၢ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်အလုာ်အိၣ်တအိၣ်လၢကဟဲမၤစၢၤ နၢတက့ၢ်.
- ◆ ဆဲးကျၢသရၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနီၣ်ပၢၢ်လၢဖိသၢ်အံၤတဖၣ်အဖီခိၣ်ဒီးသံကွၢ်အ ဝဲသ့ၣ်လၢကလဲၤအိၣ်သကိးအဝဲသ့ၣ်အကိၣ်ဒဲးသိးကမၤလိန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၢ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်ဒဲးလဲၣ်သ့တသ့တက့ၢ်. တၢ် လၢာ်ဘျုးလၢာ်စ့ၤမ့ၢ်လၢာ်အါလၢတၢ်ကလဲၤအိၣ်သကိးအဝဲသ့ၣ်အကိၣ်တခီမၤအဝဲသ့ၣ်

ဆုၢ်န့ၣ်န့ၣ်အတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီလၢနစူးကါအီၤကသုၣ်အမ့ၢ်တၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ, တၢ်သိၣ်လိအပီးအလီတဖၣ်အသိးတက့ၢ်.

- ◆ မၤသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဟဲဟးအိၣ်သကိးန့ၣ်သိးကဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးန့ၣ်ဒီးကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤပၤဆုၢ်ကျိၣ်ဘၣ်ဃး inclusion အဘျုးအဖျိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဖဲနမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်အခါမၤအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်လၢအမၤဝဲသ့တဖၣ်အါန့ၣ်ဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတသ့တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ်ထဲလၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆိဒီးအတၢ်အိၣ်သးလၢအလီၤဆိတဖၣ်ဘၣ်.
- ◆ လၢတၢ်ခဲလၢာ်အဖိခိၣ်တဘၣ်သးဟးဂီၤလၢနတၢ်ဖဲတၢ်မၤအပူၤတဂ့ၤ. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်ဒီးပှၤလၢအသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်ဒီးအံၤတဖၣ်ဒီးဆဲးကျဲဒီးအဝဲသ့ၣ်ခဲအံၤခဲအံၤတက့ၢ်.

တၢ်လၢသရၣ်မၤသ့လၢဖိသၣ်လၢအက့ၢ်ဂီၤတလၢတပျဲဒီးဟးဂီၤတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ် ကိုအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒီးသိးဖိသၣ်ဒီးအံၤတဖၣ်ဟဲကိုဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်ကသုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပျဲဒီးဟးဂီၤတဖၣ်တဘျီတခိၣ်တၢ်ကိဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢကလဲၤဆူကိုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲးစးရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဒီးမၤလိတၢ်လၢကိုသုတအိၣ်ဒီးဃီအသ့ၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢဖိသၣ်ဒီးအံၤတဖၣ်အဂီၢ်တဂ့ၤ.
၂. ဖဲဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲဟဲဆူကိုန့ၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢအဆုၢ်အီၤဆူကိုတဖၣ်ဒီးယုသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်အံၤအတၢ်ကိတၢ်ခဲမနုၤအိၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ယုထံၣ်ဖိသၣ်အံၤမၤတၢ်မနုၤသ့လၢအကစၢ်ဒၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ယုထံၣ်ဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲမနုၤလဲၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
၃. လဲၤဟးအိၣ်သကိးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်တဘျီတဘျီဒီးသိးနကကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢကမၤစၢၤအဖိတဖၣ်လၢကမၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးလဲၣ်တက့ၢ်. သံကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူဆူညါဒီးယုထံၣ်လၢနမၤစၢၤမနုၤကသုၣ်လၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်လဲၣ်တက့ၢ်.

၄. သံကွၢ်ဖိသၢ်လၢမ့ၢ်အကဘၣ်အီကသံၣ်ကသီတမံၤမံၤဖဲအထီၣ်ကွီုအဆၢကတီၢ်အခါ
ဧါတက့ၢ်.
၅. နတၢ်ဆၢကတီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်လၢပွဲၤလၢဖိသၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်ကျဲးစးယုပုၤမၤစၢၤတၢ်တဂၤလၢ
လၢတီၤပူၤတက့ၢ်.
၆. ဖဲနသိၣ်လိတၢ်အခါမၤလီၤတၢ်လၢဖိသၢ်အံၤထံၣ်ဒီးန့ၢ်ဟူနၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်. ကွဲး
လီၤတၢ်သိၣ်လိလၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သူအလီၤဖျါဆံၣ်ဆံၣ်ဒီးသီးအဝဲသ့ၣ်ဖးဝဲကသ့အဂီၢ်တက့ၢ်.
ပျဲဖိသၢ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤတဖၣ်အံၤဆ့ၣ်နီၤလၢတၢ်မဲာ်ညါဒီးသီးကထံၣ်တၢ်
ဒီးန့ၢ်ဟူတၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
၇. ယုထံၣ်လၢဖိသၢ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲမနုၤလၢအတၢ်ဟဲထီၣ်ကွီုအပူၤလၢအမိၢ်အပၢ်
အအိၣ်တက့ၢ်.သံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢမ့ၢ်ဖိသၢ်အဂၤမၤစၢၤဖိသၢ်အံၤအတၢ်ထီၣ်ကွီုဒီးဖိသၢ်
အံၤမၤတံၤမၤသကိးဒီးဖိသၢ်အဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးဧါတက့ၢ်.

- UNICEF. <http://www.unicef.org/teachers/protection/access.htm>

အဆၢဒိၣ် ၃.၄
ပမၤလိတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလဲၣ်

တၢ်လၢအမၤတံာ်တၢ် inclusive တနီၤနထံၣ်အီၤလၢနမဲာ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤ မ့တမ့ၢ် တလၢတပျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တနီၤနထံၣ်အီၤလၢမဲာ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပျဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်လီၤတြးအသိးန့ၣ်ကမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးအတၢ်ထီၣ်ကိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တနီၤနတဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဒီးတသ့ၣ်ညါလၢအမ့ၢ်တၢ်တံာ်ဒၣ်လဲာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်မၤမူဒါလၢပှၤတဝါအပူၤ မ့တမ့ၢ် မိာ်လုာ်လၢအတၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်အမူအဒါလၢဟံာ်ဃီအပူၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တဘျီတခိၣ်တၢ်တံာ်တၢ်ခံမံၤမ့တမ့ၢ်အါန့ၣ်ခံမံၤဟ်ဖျိထီၣ်လိာ်အသးဒီးဒုးဟးထီၣ်အီၤလၢကိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢမိာ်လုာ်လၢအထူသန့အပူၤဖိသၣ်တနီၤလၢအအိၣ်လၢခိၣ်ပှၤလၢကျါတဖၣ်ကဘၣ်မၤတၢ်ဖဲအဖိသၣ်အခါလၢတၢ်န့ၣ်အဃိဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ကိၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆိဒၣ်တၢ်ဟံာ်ဖိဃီဖိလၢအဖျိတဖၣ်အံၤဟ့ၣ်ကိၣ်အဘူးအလဲတန့ၢ်လၢကဆၢအဖိဆူကိၣ်အဂီၢ်ဒီးလၢတၢ်ကိးမံၤဒီးအဖိခိၣ်အဝဲသ့ၣ်တနီၤပာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုာ်အပှၤလၢအဖိအလံၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တံာ်တၢ်လၢ inclusion အဂီၢ်အံၤတဘျီတခိၣ်ကအိၣ်အပတီၢ်တဖၣ်တပတီၢ်လၢပှၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဟံာ်ဖိဃီဖိမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်လၢကိၣ်မ့ၢ်တဟ့ၣ်အဖိလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကဟးထီၣ်ကိၣ်လီၤဆိဒၣ်တၢ်ဖိသၣ်မ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်ဒီးပှၤတဝါတအဲၣ်ဒီးကန့ၣ်ဃုာ်ဖိသၣ်လၢအမ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိအံၤအဃိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အဒိအံၤအဖိခိၣ်တၢ်တံာ်တၢ်အိၣ်လၢဟံာ်, ကိၣ်ဒီးပှၤတဝါသၢပတီၢ်လၢတဘျီဃီသ့န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်တၢ်တံာ်တၢ်လၢကအိၣ်ကိၣ်အါမံၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုာ်ဖိလၢအကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲတဂၤ မ့တမ့ၢ် ပိာ်မုာ်ဖိတဂၤလၢအဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဟံာ်ဖိဃီဖိတဂၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆါသံသတြိၣ်ဒ်အမ့ၢ် AIDS အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢထံကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤပိာ်မုာ်တဖၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤအီၤစးထီၣ်လၢအအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သီသီအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်အတၢ်အိၣ်မူဖျၢၣ်န့ၣ်ပိာ်ခွါဒီးကဒီးန့ၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲစ့ၤန့ၣ်ပိာ်ခွါလၢအဟံာ်ဖိဃီဖိအပူၤ, လီၤဆိဒၣ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်အံၤတၢ်ဟ်အီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဝံဃာလၢဟံာ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢဘၣ်မၤတၢ်မ့တမ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးလၢပှၤတဝါအပူၤမ့တမ့ၢ်ဟံာ်ဖိဃီဖိတအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်တၢ်တံာ်တၢ်အါန့ၣ်အံၤတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဒိလၢထးကိးမံၤဒီးအံၤပကကျဲးစးသပှၢ်ပှၢ်ဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၢ်ဒ်အံၤအသိးတဖၣ်ဒီးဟူးဂဲၤဒ်သိးကထုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပကမၤပကိၣ်ဒ်သိးကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်တၢ်အခိၣ်ထံးတပတီၢ်မ့ၢ်တၢ်ယုထံၣ်ဖိသၢ်ဖဲလဲၣ်တကၤလၢတအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတၢ်မၤအီၤသ့အီၤခိဖျါတၢ်တုကိၣ်ဒီးပှၢ်တတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုကိၣ်ဒီးပှၢ်တတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤတၢ်မၤသ့ခိဖျါကိၣ်ဒီးပှၢ်တတၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမ့ၢ်တဖၣ်ဖိသၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတီၤပူၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

လၢပကန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ပဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤလၢအမၤတံၢ်တၢ်ဖိသၢ်ဟဲကိၣ်လဲၣ်. အဒိ, ဖိသၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲ, အဟံၣ်ဖိယိဖိ, အပှၢ်တတၢ် မ့တမ့ၢ် အကိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပထံၣ်န့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပစးထီၣ်လဲလိာ်ဒ်သိးပကိၣ်ကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

လံာ်အံၤမၤစၢၤန့ၣ်ဒ်သိးနကမၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအမၤစၢၤလီၤတၢ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ inclusive learning အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢကစးထီၣ်မၤတၢ်ဖိးတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်လၢလံာ်တဖၣ်တက့ၢ်. နၤဒီးနပှၢ်မၤသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်သကိးလၢနကဟူးဂဲၤမနုၤလၢနကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ◆ လံာ်တဘျီအံၤအပူၤနမၤလိန့ၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ နမၤလိန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်မနုၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးနတၢ်အိၣ်သးဒ်နဲန့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ လၢနတၢ်အိၣ်သးအပူၤနဆိကမိၣ်လၢတၢ်တံၢ်တၢ်အဒိၣ်ကတၢ်လၢကမၤတံၢ်တၢ် inclusive learning ဒီးတၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ခဲလၢၣ်ဆူကိၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢနၤဒီးနကရူၢ်ကမၤအိၣ်ထီၣ် inclusive အဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ နကစးထီၣ်အီၤအပတီၢ်ဖဲလဲၣ်တပတီၢ်လဲၣ်.
- ◆ နသ့ၣ်ညါလၢနတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤကဲထီၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ တစ်ဖက်တစ်လမ်းလမ်းနဲ့ကျွန်ုပ်တို့အသုံးပြုနိုင်သောလမ်းကတော့တစ်ဖက်တစ်လမ်းနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။
- ◆ နာမည်မသိမီးကွေးနာမည်မသိမီးတစ်ဖက်တစ်လမ်းနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။
- ◆ လာလိပ်အတွက်လွှဲအင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။

နာမည်မသိမီးတစ်ဖက်တစ်လမ်းနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့

လာလိပ်အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။ Web sites လာအင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။ လာအင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့။

လာလိပ်အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့အင်္ဂါမရှိမနေလဲနဲ့

Govinda R. (1999) Reaching the Unreached through Participatory Planning: School Mapping in Lok Jumbish, India. Paris: International Institute for Educational Planning/UNESCO.

Hart R. (1997) Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care. New York: UNICEF and London: Earthscan.

Mathur R. (2000) Taking Flight. Education for All Innovation Series No. 14. Bangkok: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.

Rimer W et al. (2003) Toolkit for Assessing and Promoting Equity in the Classroom, Edited by Marta S. Maldonado and Angel Aldave. Washington DC: Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID.

Staff Development Division, Bureau of Elementary Education, Department of Education, Philippines, and UNICEF. (2002) Student Tracking System Facilitator's Manual. (A good source for learning about how to develop child profiles.)

UNESCO (2003) Sharing World of Difference: The Earth's Linguistic, Cultural and Biological Diversity. Paris.

Volpi E. (2002) Street Children: Promising Practices and Approaches. WBI Working Papers. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

Web Sites.

Barriers to Girls' Education: Strategies and Interventions. UNICEF Teachers Talking about Learning.
http://www.unicef.org/teachers/girls_ed/barriers_02.htm

Child Protection. UNICEF.
http://www.unicef.org/protection/index_bigpicture.html

Children as Community Researchers: Creating Community Base Map. UNICEF. <http://www.unicef.org/teachers/researchers/index.html> or <http://www.unicef.org/teachers/researchers/childresearch.pdf>

Equity in the Classroom, A Semi-Annual Newsletter, August 2000. Creative Associates International, Inc. This newsletter gives valuable insights and case studies on the challenges of bilingual education and strategies for teaching linguistically diverse learners. It can be accessed at: <http://www.caii.net/EIC/Resources/eicnewsJuneweb.pdf>

Gender in Education: Promoting Gender Equality in Education. UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education, Bangkok, Thailand. <http://www.unescobkk.org/gender>

HIV/AIDS and Policies Affecting Children.
http://www.hri.ca/children/aids/factsheet_detail.htm

Leslie J and Jamison DT. Health and nutrition considerations in education planning. 1. Educational consequences of health problems among school-age children.

<http://www.unu.edu/Unupress/food/8F123e/8F123E03.htm>

Save the Children (UK). Schools for all.

www.eenet.org.uk/bibliog/scuk/schools_for_all.shtml

UNICEF Teachers Talking about Learning.

<http://www.unicef.org/teachers>